



**LAUREA**  
AMMATTIKORKEAKOULU

*Uuden edellä*

# Lastensuojelutarpeen selvitystä tekemässä Vantaan lastensuojelun avopalveluissa

---

Ryynänen, Hanna

2012 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu  
Tikkurila

## Lastensuojelutarpeen selvitystä tekemässä Vantaan lastensuojelun avopalveluissa

Hanna Ryynänen (1002489)  
Sosiaalialan koulutusohjelma  
Opinnäytetyö  
Helmikuu 2012

## **Ylempi ammattikorkeakoulututkinto**

Opinnäytetyö, kevät 2012

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tiivistelmä

Tikkurila

Sosiaalialan koulutusohjelma, ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosiaali- ja rikosseuraamusalan kehittäminen ja johtaminen

Hanna Ryyänen

### **Lastensuojelutarpeen selvitystä tekemässä Vantaan lastensuojelun avopalveluissa**

Vuosi 2012

Sivumäärä 44

Tämä opinnäytetyö on toteutunut kehittämishankkeena Vantaan lastensuojelun Tikkurilan toimintayksikössä sekä Koivukylän toimintayksikössä. Vantaan lastensuojelun toimintayksiköissä on viime vuosina kiinnitetty huomiota lastensuojelun asiakkuuden alkuun. Lastensuojelulaki asetta omat haasteensa käytännön lastensuojelun toteuttamiseen uusien määräaikojen, lapsen näkemyksen korostamisen sekä tarkemman ja perustellumman dokumentaation muodossa. Lastensuojelutarpeen selvitys on prosessi, joka käynnistyy lastensuojeluilmoituksesta. Lastensuojelutarpeen selvityksen tarkoituksena on tutkia lapsen kasvuolosuhteita ja tuen tarvetta, jotta voidaan arvioida tarvitseeko lapsi ja hänen perheensä lastensuojelun avohuollon tukitoimia. Lastensuojelutarpeen selvitys auttaa perheen jäseniä ja sosiaalityöntekijää ymmärtämään lapsen ja perheen tilannetta ja arvioimaan sitä millä tavalla huoleen suhtaudutaan. Samalla arvioidaan riskien merkitystä lapsen tämän hetkiseen elämään ja tulevaisuuteen. Lastensuojelutarpeen selvityksen pitäisi olla lapsikeskeinen, kaikki osapuolet, mutta ennen kaikkea lapset huomioiva ja joustava prosessi. Sen lisäksi sen pitäisi helpottaa ja selkiyttää arviointiprosessia ja tukea mahdollista tulevaa lastensuojelun suunnitelmallista työtä. Koska lapsen tilanteen arviointi ei ole yksinkertainen tehtävä ja lastensuojelulaki asetti omat vaatimuksensa, on työkäytäntöjen kehittämiseen kiinnitetty Vantaan lastensuojelussa huomiota kehittämistoiminnan kautta. Vuoden 2011 aikana Tikkurilan ja Koivukylän lastensuojelun toimintayksiköissä on säännöllisesti kokoonnuttu keskustelemaan lastensuojelun asiakkuuden alun kriteereistä, lastensuojelutarpeen selvityksen prosessista ja selvityksen kirjallisesta yhteenvedosta sekä erilaisten arviointimateriaalien käytöstä. Kehittämistoiminta on ollut reflektoivaa ja noudatellut yhteistoiminnan lainalaisuuksia. Kehittämistoiminnan tavoitteena on ollut koota arkipäivän toiminnasta nousseita hyviä käytäntöjä, kehitellä uusia toimintatapoja ja luoda yhtenäisiä käytäntöjä toimintayksiköiden välille. Kehittämistoiminnan konkreettisena tuotoksena on koottu omat ohjekansiot lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä Tikkurilan toimintayksikköön sekä Koivukylän toimintayksikköön. Ohjekansioihin on koottuna valtakunnallinen lastensuojelutarpeen selvitysmalli, ohjeita työprosessin hallintaan sekä luokitellut arviointimateriaalit. Ohjekansio on ajassa muuttuva ja täydentyvä.

Asiasanat: sosiaalityön menetelmät, lastensuojelu, alkuarviointi, tilannearvio, lastensuojelutarpeen selvitys, hyvät käytännöt

**Doing assessment of an child in need at Vantaa Child Protection Services**

Year 2012

Pages

44

This thesis is a developmental project executed jointly in the Vantaa Child Protection Service (CPS) agencies of Tikkurila and Koivukylä. In the recent years at Vantaa CPS, much attention has been focused on the initialization of clienthood in child welfare. The Child Protection Law has brought about new challenges, with time limits for assessments and an emphasis on the experience of the child himself. The new child protection law also calls for well-grounded and precise documentation. The assessment of a child in need commences when a referral -also called a report- is received at the CPS agency and is deemed appropriate for investigation or assessment. The purpose of the assessment is to evaluate the child's living circumstances and to assess the need for support from child welfare. The assessment helps both the family members and the social worker to better understand the situation the child and family is in. In the process of assessment, the social worker also evaluates how the family relates to the problem concerned and how the current situation affects the child now and in the future. The assessment of a child in need has its main focus on the child, but in the process it is also necessary to hear all parties involved to get an overall picture of the situation the child is in. At best, the assessment process helps clarify the child's needs and find the right kind of help for the family in need of child welfare. With an assessment made, it is easier to lay down goals for the systematic social work. Assessing a family's needs is a challenging task, especially with the child welfare law setting its own demands on the process. Vantaa CPS has, through developmental projects, striven to collect functional work customs to aid the assessment process. During this developmental project that is my thesis, the child welfare workers from Tikkurila and Koivukylä met on a regular basis to discuss the criteria set for the screening of referrals (notices) and to discuss the process of assessing a family's need for support, striving for congruence in the documentation of the process into a written summary. The methods and material used for assessment were also topics of discussion in these meetings. The developmental process has based upon collaboration between the child welfare workers of the two CPS agencies and has been reflective in nature. The aim of the project has been to collect everyday work customs and work praxis that have been found efficient, to develop new ways of praxis and to create standardized work customs between the different CPS agencies. A concrete result of this developmental project is the Manual for the assessment of a child in need. This manual is located in both the Tikkurila and the Koivukylä CPS agency. The manual holds a national model for the assessment of a child in need, concrete directions that help manage the assessment process and thematically categorized material usable as tools for assessment. The manual can be replenished and material added, and as such its contents changes with time.

**Key words:** methods in social work, child welfare, child protection services, assessment of a child in need, assessment process, evaluation of the need for child welfare, good praxis.

## Sisällys

1. Johdanto .....	1
2. Kehittämisympäristö .....	2
2.1 Vantaan lastensuojelun avohuollon toimintayksiköt .....	3
2.2 Vastaanottotiimityöskentely .....	4
3. Sosiaalityön luonteesta yleisesti ja erityisesti lastensuojelussa .....	5
4. Taustaa lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiselle .....	10
4.1 Lastensuojelun kehittämisohjelma .....	11
4.2 Lastensuojelutarpeen selvitys lastensuojelulain näkökulmasta .....	13
4.3 Tilannearviomalli .....	15
4.4 Lastensuojelutarpeen selvitys .....	17
4.5 Hyvät Käytännöt .....	18
5. Kehittämistavoitteet .....	20
6. Kehittämisasetelmat .....	20
7. Kehittämishankkeen toteutus .....	24
7.1 Kehittämistoiminta Tikkurilan lastensuojelun avopalveluissa .....	26
7.2 Kehittämistoiminta Koivukylän lastensuojelun avopalveluissa .....	31
8. Kehittämistoiminnan arviointia .....	35
9. Pohdinta .....	37
Lähteet .....	40
Liitteet .....	45
Liite 1 .....	45

## 1. Johdanto

Aikamme sosiaalityössä kohdataan monenlaisia haasteita, joita ovat muun muassa ihmisten yhä monimutkaistuneet elämäntilanteet, sosiaalityön juridisoituminen sekä työssä kohdattavat monenlaiset muutokset niin asiakaskunnassa kuin työn sisällöissään. Nämä ulottuvuudet haastavat sosiaalityöntekijöitä jatkuvaan oman itsensä ja työnsä kehittämiseen. Lastensuojelun sosiaalityössä on havaittu lastensuojelun asiakasmäärien kasvu. Samalla on huomattu lapsen aidon kohtaamisen tärkeys ja lapsen näkökulman entistä vahvempi esille tuominen. Lastensuojelun sosiaalityötä on vaiheistettu ja tänä päivänä voidaan osoittaa työskentelyn etenevän tietyn prosessin mukaisesti asiakkuuden alkuvaiheesta asiakkuuden lopetukseen. Myös uusi lastensuojelulaki on asettanut omat haasteensa lastensuojelun prosessin etenemiseen ja toteuttamiseen. Erilaiset arkipäiväiset haasteet ovat innostaneet oman työn kehittämiseen.

Nyt käsillä oleva opinnäytetyö on toteutunut kehittämishankkeena Tikkurilan ja Koivukylän lastensuojelun toimintayksiköissä. Opinnäytetyön ja kehittämishankkeen tarkoituksena on ollut pysähtyä pohtimaan lastensuojelun prosessin alkuvaihetta, lastensuojelutarpeen selvityksen prosessia, prosessissa kohdattuja haasteita ja parannusehdotuksia, hiljaisen tiedon ja hyvien käytäntöjen näkyväksi tekeminen sekä yhteisten toimintakäytäntöjen luominen. Kehittämistoiminnan konkreettisena tuotoksena on syntynyt ohjekansio Vantaan kaupungin perhepalveluissa. Lastensuojelun avopalveluissa tarjotaan tukea, neuvontaa ja ohjausta vantaalaisille lapsiperheille vaikeissa elämäntilanteissa ja tilanteissa, jotka vaativat lastensuojelun väliintuloa. Lastensuojelun asiakkuus avopalveluissa alkaa lastensuojeluilmoituksella tai pyynnöllä lastensuojelutarpeen selvittämiseksi. Lastensuojeluilmoituksen tai pyynnön lastensuojelutarpeen selvittämiseksi voi tehdä lapsen vanhempi, lapsi itse tai viranomainen yhdessä vanhemman kanssa. Viranomaisen on aina tehtävä lastensuojeluilmoitus, mikäli on saanut lasta koskevan huolen tietoonsa. Työskentely lastensuojelun avopalveluissa on lapsilähtöistä, mikä tarkoittaa sitä, että lapsi otetaan tasavertaisena mukaan lapsen ja perheen tilanteen selvittämiseen sekä suunnitelmalliseen työhön.

Lastensuojelun tarpeessa olevien lasten määrä on lisääntynyt 2000-luvulla ja tänä päivänä 1-5% ikäryhmästä on lastensuojelun avohuollon asiakkaana. Vuonna 2005 oli lastensuojelun avohuollon asiakkaana jo 59 101 lasta ja nuorta, 5,4 prosenttia alle 18-vuotiaista. Kasvun on nähty kertovan lasten pahoinvoinnin lisääntymistä. (Forsman 2010:4, Heino, Kuoppala ja Säkkinen 2006:18.) Lapsilähtöinen työskentely ja lapsen äänen esille tuominen lastensuojelutyössä on ollut viime vuosien ajan aktiivisen

kehittämistyön kohteena. Se on edelleen hyvin ajankohtainen teema ja vaatii mielestäni jatkuvaa tarkastelua, koska lastensuojelun asiakkaiden määrä on lisääntynyt. Samalla tarve lapsen, perheen ja erilaisten kehitysympäristöjen tarkasteluun on lisääntynyt. Tämä arviointi tapahtuu yhdessä lapsen ja perheen kanssa. Lapsi otetaan huomioon tasavertaisena ja oman elämänsä asiantuntijana.

Lastensuojelun avohuollossa tehtävä alkuvaiheen työ painottuu lastensuojeluilmoitusten tarkasteluun ja niiden seurauksena käynnistettävään lastensuojelutarpeen selvitykseen. Vuoden 2008 lastensuojelulain muutos on eräs keskeinen syy kiinnittää huomiota lapsen tilanteen arviointityöhön. Lähtökohtana on lastensuojelulakiin kirjattu velvoite lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä kolmen kuukauden määräajassa (Lastensuojelulaki 27§). Lastensuojelulain toimeenpanossa on kuitenkin havaittu ongelmia valtakunnallisesti resurssipulan vuoksi. Niin myös Vantaalla.

Tämän opinnäytetyön ja kehittämishankkeen alullepanevana voimana on ollut halu jäsentää nyt tehtävää työtä. Resurssien niukkuus, kiire, arkipäivän paineet ja muut haasteet ovat synnyttäneet halun tilanteen tarkasteluun. Koen tärkeänä etsiä työkäytäntöjä, joilla näihin arkipäivän haasteisiin on mahdollista vastata nykyisillä resursseilla ja nykyisissä olosuhteissa. Lastensuojelun toimintayksiköissä on herättänyt keskustelua se, että lastensuojelutarpeen selvityksiä on tehty hyvin eri tavalla ja eri laajuisina Vantaan lastensuojelun toimintayksiköissä. Toisena tärkeänä lähtökohtana on ollut huoli siitä, että lastensuojelutarpeen selvitysten tekemisessä eivät aina ole lain tarkoittamat määräajat toteutuneet. Taustalla on erilaisia syitä, kuten asiakasmäärien kasvu ja työntekijöiden vaihtuminen tai puuttuminen. Vantaalla on myös havaittu toimintayksikkökohtaisia eroja tehtyjen lastensuojelutarpeen selvitysten määrissä. Tähän on saattanut vaikuttaa toimintayksiköiden erilainen tiimijako ja se, että Koivukylän ja Myyrmäen toimintayksiköissä lastensuojelutarpeen selvitykset on tehty pidemmän aikaa vastaanottotiimeissä. Valvira eli sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto laati 21.6.2010 kunnille ohjauskirjeen lastensuojelulain määräaikojen noudattamisesta. (Valvira.) Myös tämä ohjauskirje vaikutti taustalla ja herätti ajatuksia kehittämishankkeeseen liittyen. Kolmantena lähtökohtana on ollut sosiaalityöntekijöiden huomiot siitä, että lastensuojelutarpeen selvityksissä käytettäviä arviointimateriaaleja on paljon tarjolla, mutta ne ovat hajanaisesti arkistoituina sosiaalityöntekijöiden työhuoneissa.

## 2. Kehittämisympäristö

Kehittämishankkeen idea sai alkunsa toiseen kehittämishankkeeseen liittyen. Tikkurilan, Myyrmäen ja Koivukylän toimintayksiköt osallistuivat omilla

kehittämisteemoillaan Soccan eli Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen hallinnoimaan KEHRÄ-hankkeeseen kevästä 2010 kevääseen 2011. Koivukylän työryhmä luopui hankkeesta myöhemmin henkilöstömuutoksista johtuen. KEHRÄ on lastensuojelun kehittämisverkosto pääkaupunkiseudulla ja se on osa Etelä-Suomen Lapsen ääni-kehittämishjelmaa ja valtakunnallista Kaste-ohjelmaa. Kehrässä luodaan lastensuojelun käytännön, kehittämisen, opetuksen ja tutkimuksen yhdistäviä verkostoja ja rakennetta yhteiselle kehittämistyölle. Samalla tuetaan asiakastyössä tehtävää kehittämistä. Tavoitteena on, että kehittämisestä tulee osa arkipäiväistä työtä. Lastensuojelun työkäytäntöjä kehittävät arjen työtä yhdessä tekevät lastensuojelun työryhmät. Kehrässä kehittämistehtävät liittyivät lastensuojelun arkipäiväiseen työhön. Tikkurilan toimintayksikön kehittämisteema liittyi lastensuojelun asiakkuuden alkuun ja tavoitteena tässä hankkeessa oli saada lapsi keskiöön. Tavoitteena oli löytää uusia tapoja lapsen kohtaamiseen, koota yhteen jo olemassa olevat tavat, lisätä suunnitelmallisuutta eri arviointimenetelmien käyttöönotossa lastensuojelutarpeen selvitystä tehdessä, lisätä lapsen kohtaamisen tapoja ikätasoisesti ja muistuttaa lapsen kohtaamisen tärkeydestä. (Kehrä.)

## 2.1 Vantaan lastensuojelun avohuollon toimintayksiköt

Kehittämishankkeen ja opinnäytetyön toteutusympäristönä on ollut Vantaan lastensuojelun avohuollon Tikkurilan ja Koivukylän toimintayksiköt. Vantaalla on kaiken kaikkiaan kolme toimintayksikköä elokuusta 2011 alkaen; Koivukylän lastensuojelun avohuollon toimintayksikkö, Tikkurilan lastensuojelun avohuollon toimintayksikkö sekä Myyrmäen lastensuojelun avohuollon toimintayksikkö. Näissä toimintayksiköissä pyritään tarjoamaan lastensuojelun avohuollon palveluita tasapuolisesti ja tasalaatuisesti niitä tarvitseville lapsiperheille. Toimintayksiköissä työskentelee johtavia sosiaalityöntekijöitä, sosiaalityöntekijöitä sekä sosiaaliohjaajia, jotka tekevät lastensuojeluasiakkuuden alkuvaiheen arviointityötä sekä muutokseen tähtäävää suunnitelmallista lastensuojelun sosiaalityötä. Vantaalla lastensuojelutyötä on organisoitu uudelleen vuodesta 2008 alkaen ja nykyiselle mallilleen se on asettunut elokuussa 2011. Tällä hetkellä lastensuojelun avohuollon työ on jaettu kaikissa toimintayksiköissä vastaanottotiimin sosiaalityöhön sekä suunnitelmalliseen lastensuojelun sosiaalityöhön. Vastaanottotiimin sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat tekevät kaikkien uusien lastensuojelun asiakkuuteen tulevien perheiden lastensuojelutarpeen selvitykset, minkä jälkeen asiakkuus siirtyy suunnitelmallisen sosiaalityön tiimiin, mikäli lastensuojelun asiakkuuden katsotaan jatkuvan perheessä lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen.

Vantaalla lastensuojelutarpeen selvityksen tekemistä ja prosessia ohjaa pitkälti 2000-luvun alkupuolella Helsingissä Kohtaavaa lastensuojelua-hankkeen (Muukkonen &



Tulensalo 2004) aikana kehitelty tilannearviomenetelmä, johon useat sosiaalityöntekijät ovat saaneet koulutusta ja perehdytystä. Tilannearviomenetelmästä on kerrottu tarkemmin myöhemmässä luvussa. Tilannearvio menetelmänä on hyvin kattava ja laajakin selvitys lapsen ja perheen sen hetkisestä tilanteesta ja lapsen elämisympäristöstä. Tilannearviomalli on myös helposti muunneltavissa käsillä olevaan tilanteeseen sopivaksi.

## 2.2 Vastaanottotiimityöskentely

Vantaan lastensuojelun Koivukylän ja Myyrmäen toimintayksiköissä on siirrytty vastaanottotiimityöskentelyyn vuosina 2008 ja 2010. Tikkurilan lastensuojelun toimintayksikössä siirryttiin vastaanottotiimityöskentelyyn elokuussa 2011. Vastaanottotiimityöskentelyllä on ollut tarkoitus saada rakennetta lastensuojelun alkuvaiheen arviointiin, sillä lastensuojelulain muutos asetti uudenlaisia vaatimuksia ja työhön kaivattiin myöskin uudenlaisia rakenteita. Vastaanottotiimeissä tehdään kaikkien uusien lastensuojeluun tulevien asiakkaiden lastensuojelutarpeen selvitykset. Vastaanottotiimin työskentely alkaa yhteydenotosta, joka voi olla mikä tahansa yhteydenotto lastensuojeluun. Yhteydenotosta kirjataan lastensuojeluilmoitus. (Paasivirta 2008: 1, 13.) Tämän jälkeen sovitaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä jonka vastuulla on tehdä lastensuojelutarpeen selvitys tilanteen vaatimassa laajuudessa. Lastensuojelutarpeen selvityksessä sosiaalityöntekijä ottaa kantaa lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta tai loppumisesta. Mikäli asiakkuus jatkuu, siirtää sosiaalityöntekijä asiakkuuden suunnitelmallisen sosiaalityön tiimiin.

Ennen vastaanottotiimityöskentelyn vakiintumista tavoitteena oli löytää malli, jolla pystyttäisiin paremmin vastaamaan lastensuojelulain asettamiin määräaikoihin ja mahdollistamaan suunnitelmallisen lastensuojelun sosiaalityön toteutuminen. Vastaanottotiimillä haettiin systemaattisuutta lastensuojelun alkuvaiheen ja asiakkuuden alkamisen arviointiin. Vastaanottotiimin tavoitteiksi määriteltiin lastensuojelutyön selkiinnyttäminen, työntekijöiden jaksamisen ja työn hallittavuuden lisääminen, tuloksellisuus sekä parempi asiakaspalvelu. (Paasivirta, Alhovuori, Fager-Pintilä ja Nilsson.)

Vastaanottotiimityöskentely on koettu positiivisena. Sosiaalityöntekijät ovat tuoneet esiin, että oma työskentely on rauhoittunut ja sitä on pystytty tekemään suunnitelmallisemmin. Myös suunniteltuihin asiakasasioihin on pystytty keskittymään paremmin. Vastaanottotiimityöskentelyn on nähty vaikuttaneen myös lastensuojeluilmoitusten arviointiin sekä lastensuojelun asiakkuuksien aloittamiseen. Vastaanottotiimityöskentelyn on nähty helpottaneen työntekijöiden jaksamista ja se

on vähentänyt äkillistä kiirettä ja paniikkia. Mahdollisuudet suunnitelmalliseen työhön ovat parantuneet ja työn pirstaleisuus on vähentynyt. Myös työntekijöiden tavoitettavuus on parantunut. Jonkin verran kehittämisen varaa on nähty työntekijöiden työnjaossa, siinä mikä työ kuuluu kenellekin sekä siirtymävaiheissa kun asiakkuus siirtyy vastaanottotiimistä suunnitelmallisen sosiaalityön tiimiin. (Paasivirta 2008: 46-55.)

### 3. Sosiaalityön luonteesta yleisesti ja erityisesti lastensuojelussa

Tässä kappaleessa olen nostanut esiin nykypäivän sosiaalityöstä löydettäviä teoreettisia piirteitä ja kuvannut erityisesti lastensuojelun sosiaalityössä esiin nousevia tunnusmerkkejä. Näitä samoja teoreettisia lähtökohtia ja asiakastyön tunnusmerkkejä sovelletaan lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisessä. Sosiaalityön tehtäviksi yleisesti voidaan lukea muun muassa asiakkaan sosiaalisten ongelmien tunnistamisen, itsenäisen suoriutumisen arvioinnin ja tukemisen sekä tarvittavien tukitoimien järjestämisen (Niskala 2008: 62). Suomessa sosiaalityötä, kuten koko suomalaista sosiaalihuoltoa, kannattelee hyvinvointivalttiollinen ja solidaarinen ideologia, jonka mukaan yhteiskunnalla on huolenpidollisia velvollisuuksia kansalaisiaan kohtaan. Suomessa sosiaalityöntekijöiden työkäytäntöjä säädellään lainsäädännöllä ja paikallisilla ohjeilla. Asiakaskohtainen sosiaalityö nähdään ammatillisena ja vuorovaikutuksellisenä ongelmanratkaisuprosessina, joka pyrkii vaikuttamaan myönteisesti asiakkaan elämäntilanteeseen sekä tähtää riittävien toimintaedellytysten ja olosuhteiden turvaamiseen. Sosiaalityön toiminnoilla tarkoitetaan ammatillisen sosiaalityön prosessin osatekijöitä tai itsenäisiä työtapauksia, joista asiakastyön kokonaisuus muodostuu. Toiminnot ovat työprosessin vaiheita, jotka tähtäävät asiakkaan välittömään tai välilliseen auttamiseen erilaisissa palvelutilanteissa. Toiminnot voivat olla konkreettisia toimenpiteitä tai yksittäisiä palvelutapauksia. Sosiaalityön asiakaskohtainen työskentely voidaan jakaa vaiheisiin jotka ovat asiakkaan tilannearvio, suunnitelman laatiminen, suunnitelman toteuttaminen tai muu sosiaalityön interventio ja sosiaalityön arviointi sekä asiakassuhteen päättäminen. Prosessin vaiheiden taustalla on rationaalinen ja tavoitesuuntautunut ongelmanratkaisu. (Kärki 2007: 24, 31, 33.) Lastensuojelutarpeenarviointi voidaan nähdä sijoittuvan asiakastyön prosessin alkuvaiheeseen.

Suomalaisen sosiaalityön perinteen taustalla on case workin traditio. Yksilökohtaisessa sosiaalityössä eli case workissa on kyse muutoksen aikaansaamisesta ja asiakkaan huomioimisesta hänen sosiaalisessa ympäristössään. Asiakas ei ole passiivinen, vaan toimii yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa muutoksen saavuttamiseksi. Asiakkaan ja työntekijän suhde on tasavertainen. (Kananoja ja

Pentinmäki 1977: 171-172, Toikko 2011: 178-179.) Toikko (2005) näkee sosiaalityön taustalla henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen perustuvan perinteen jolloin sosiaalityö tukeutuu terapeuttisiin tai muihin vuorovaikutuksellisiin menetelmiin. Henkilökohtainen vuorovaikutus painottuu ohjaukseen, jossa yhdessä problematisoidaan asiakkaan asioita ja kysymyksiä. Sosiaalityön ihanteeseen ei kuulu suora ohjaus, vaan asioita pyritään lähestymään kysyen ja vuorovaikutusta rakentaen. Työskentelyn tavoitteena on asiakkaan oman ajattelun ja elämänhallinnan kehittyminen. (Toikko 2005: 226-227.)

Sosiaalityössä merkittävää on sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden yhteisesti jaettu kokemustieto. Toimiva asiakas-sosiaalityöntekijäsuhde ei synny itsestään, vaan sen luominen on keskeinen osa sosiaalityöntekijän työprosessia. Kumppanuussuhteessa asiakas ja sosiaalityöntekijä toimivat rinnakkain. Asiakkaan elämää ja ongelmatilannetta sekä mahdollisia muutostarpeita jäsennetään yhdessä. Asiakkaan kokonaisvaltaisen elämäntilanteen hahmottamiseen käytetään eri tilanteissa erilaisia arviointimalleja. Sosiaalityöntekijät pitävät asiakkaan tilanteen arviointia koko sosiaalityön prosessin kestäväenä toimintana. Kokonaisvaltaisen tilannearvion tarkoitus on määrittää asiakkaan elämän tilanne laajasti suhteessa omiin ja läheistensä voimavaroihin sekä paikallisen palvelujärjestelmän mahdollisuuksiin auttaa. Toisaalta samanaikaisesti on tarkoitus jäsentää asiakkaan omaa näkemystä tilanteestaan sekä kirkastaa asiakkaan tavoitteita ja päämäärää, jota kohden yhteistä työskentelyä suunnataan. Kysymys on dialogisuudesta ja tasavertaisesta kohtaamisesta. Sosiaalityöntekijöiden tiedonlähteinä ovat asiakkaan kertomuksen lisäksi asiakkaan havainnointi, aikaisemmat arkistoidut tiedot sekä toisten ammattilaisten ja viranomaisten tiedot. Sosiaalityön työprosessi on sidonnainen yhteiskunnalliseen järjestelmään ja työympäristöönsä, johon kuuluu sosiaalityöntekijän ja asiakkaan lisäksi muita toimijoita, fyysisen ympäristö ja työvälineet. (Niskala 2008: 17, 25, 75, 77, 109, 112, Rostila 2001: 61.) Rostila (2001) näkee hyvän asiakassuhteen luomisessa voimavarakeskeisyyden periaatteet tärkeinä. Keskeistä on asiakkaan kuuleminen ja hänen tavoitteistaan liikkeelle lähteminen. Asiakas kertoo oman tarinansa, arvonsa ja toiveensa ja työntekijä ymmärtää muutosprosessin rakennetta ja ohjaa tältä pohjalta vuorovaikutusta erilaisin kysymyksin asiakastilanteesta. (Rostila 2001: 40, 47.) Malcolm Payne (2005) on korostanut sosiaalityön käytännössä kolmea elementtiä joiden kautta asiakasta koskeva ymmärrys ja tieto rakentuu. Nämä elementit ovat työntekijä, asiakas sekä organisatorinen konteksti. Elementit vaikuttavat toinen toisiinsa asiakastyön prosessissa. (Payne 2005: 17.)

Sosiaalityön prosessin pitäisi pystyä muuntautumaan aikansa ja vallitsevan yhteiskunnan haasteisiin. Se, millaiseksi sosiaalityön toiminta muodostuu, on yhteydessä ajan sosiaalisiin ja poliittisiin rakenteisiin, prosesseihin sekä teoreettisiin

käsityksiin sosiaalityöstä. Sosiaalityö ei ole erillinen saarekkeensa, vaan se on vahvasti sidoksissa ympärillään olevaan yhteiskuntaan ja sen asettamiin reunaehtoihin. Yhteiskunta vaikuttaa sosiaalityöhön suoraan esimerkiksi lainsäädännön ja organisaation kautta, mutta myös välillisesti niin, että muun muassa yhteiskunnassa tapahtuvat rakenteelliset ja taloudelliset muutokset heijastuvat sosiaalityön asiakasmääriin ja työtehtävien sisältöön. Tämän päivän sosiaalityössä voidaan nähdä asiakasnäkökulman vahvistuminen, tiedontuotannollinen kumppanuus sekä neuvotteleva asiantuntijuus. Sosiaalityöntekijän tehtävä ei ole olla oikeassa vaan ottaa tasavertaisena huomioon asiakkaan näkökulma. (Karvinen-Niinikoski 2009: 132-133.) Asiakkaan kannalta on tärkeää, että hän saa ilmaista sekä negatiiviset että positiiviset tunteensa ja saa kokea, että häntä ymmärretään. Asiakasta kohdellaan yksilönä eikä häntä syytetä elämäänsä liittyvistä vaikeuksista. Tärkeää on myös, että asiakas saa tehdä itse valintansa ja päätöksensä elämänsä suhteen ja että hänen itsemääräämisoikeuttaan kunnioitetaan sekä että hän voi kertoa elämästään luottamuksellisesti (Kananen ja Penttinen 1977: 96).

Sosiaalityön tulisi perustua kokonaisvaltaiselle asiakkaan elämäntilanteen kartoitukselle ja selkeästi määritetyille tavoitteille. Sosiaalityössä jäsennetään tapauskohtaisesti asiakkaan tarpeita, työskentelyn tavoitteita ja menetelmiä. Sosiaalityö jäsennetään tavoitteelliseksi ongelmanratkaisuprosessiksi. Prosessimalli auttaa hallitsemaan työskentelyä siten, että sosiaalityöntekijä pystyy ottamaan huomioon oleellisia asioita mikä mahdollistaa asiakkaan ja sosiaalityöntekijä yhteisen ja luovan ongelmanratkaisun. Sosiaalityö ankkuroituu yhdessä asiakkaan kanssa sovittuihin tavoitteisiin työskentelyn eri vaiheissa. Ilmari Rostila (2001) on nähnyt auttamisen prosessimallin hyvänä sosiaalityössä ja hänen mielestään se suorastaan vaatii prosessin jäsentämistä ja hallintaa. Keskeisenä kysymyksenä Rostila nostaa esiin sen, miten asiakkaan asiantuntijuus saadaan näkyväksi ja otetuksi käyttöön niin, että asiakkaan toimintavoima kasvaa. Rostila näkee, että sosiaalityöntekijä auttaa asiakasta selkiyttämään toiveensa ja muokkaamaan niitä tilannearvion pohjalta tavoitteiksi jatkotyöskentelyä varten. Rostila nimittää työskentelyä tavoitelähtöiseksi sosiaalityöksi ja näkee, että asiakkaan kanssa tehtävä tavoitesopimus ohjaa työskentelyä ja auttaa rakentamaan asiakaslähtöistä yhteistoimintaa. Prosessimalli auttaa kuvaamaan työskentelyä ja tekee siitä läpinäkyvän. Työskentelyn lähtökohdaksi asetetaan asiakkaan kanssa yhteisesti sovitut tavoitteet. Prosessin jäsentäminen ei kuitenkaan estä spontaania ja improvisoitua toimintaa sosiaalityössä. (Rostila 2001: 35, 37, 14-17.)

Lastensuojelun sosiaalityöstä ei voida erottaa yhtä sosiaalityön teoriaa vaan se perustuu monimuotoisiin lähestymistapoihin niin kuin sosiaalityö yleisestikin. Lastensuojelun sosiaalityö voidaan nähdä yksilökohtaisena työskentelynä joka etenee

tietyjen vaiheiden kautta eli prosessinomaisesti. Lisäksi lastensuojelun sosiaalityössä olennaista on arvioinnin tekeminen yhdessä asiakkaan eli lapsen ja vanhempien kanssa. Joskus arviointia on tarpeen tehdä yhdessä lapsen ja perheen luonnollisen verkoston sekä viranomaisverkoston kanssa. Verkostotyön ulottuvuus on lisääntynyt lastensuojelun sosiaalityössä. Myös lastensuojelulaki velvoittaa lapsen läheisverkoston selvittämiseen (Lastensuojelulaki 32§). Lastensuojelun sosiaalityössä on siirrytty perhekohtaisesta suojelusta lapsikohtaiseen työskentelyyn, mikä viittaa aktiivisempaan lapsen näkökulman esille tuomiseen ja lapsen huomioimiseen oman elämänsä asiantuntijana. Lapsen etu on työskentelyn lähtökohtana. Asiakkaan kohtaaminen perustuu dialogisuuteen ja aktiiviseen vuorovaikutukseen. Arvioidessaan lapsen elämäntilannetta sosiaalityöntekijä turvautuu lasten ja hänen vanhempiansa kanssa käymiin keskusteluihin, omiin havaintoihin, muiden havaintoihin, lausuntoihin sekä muiden viranomaisten kanssa käytyihin keskusteluihin. Kun lapsen ja perheen läheiset ja muut viranomaistahot otetaan mukaan lastensuojelutarpeen selvitysprosessiin, sosiaalityöntekijälle voi avautua uudenlaisia näkökulmia lapsen tilanteesta.

Lastensuojelun asiakastyö etenee prosessinomaisesti. Lastensuojelun sosiaalityössä voidaan nähdä eri vaiheita joita ovat lastensuojelutarpeen selvitys, suunnitelmallisen työn vaihe, kriisityö, sijoitustyö sekä jälkihuolto. Lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa voi olla monta vaihetta, mutta sen alkuun kuuluu aina lastensuojelutarpeen selvitys. Lapsen tilanteen arviointi edeltää aina suunnitelmallista lastensuojelutyötä. Lastensuojelutarpeen selvitys toimii myöhemmin tehtävän asiakassuunnitelman pohjana. Tällainen lastensuojelutyön prosessin mallintaminen tuo selkeyttä ja rakennetta työskentelyyn. (Muukkonen 2008: 38-41.)

Aulikki Kananoja (1996) on kirjoittanut, että selkeän ja dokumentoidun arvioinnin laatiminen ei ole ollut lastensuojelutyössä systemaattinen työkäytäntö ja että siitä on luotava jäsentyneempi ja paremmin dokumentoitu arviointikäytäntö. Arviointi kertoo, miten sosiaalityöntekijä ymmärtää tilanteen, miten kunkin lapsen yksilöllinen etu on määritelty ja minkälaisin toimintatavoin muutos voisi olla mahdollinen. Näin ollen arviointi suuntaa työskentelyä. (Kananoja&Turunen 1996: 82.) Ennen lastensuojelulain uudistusta lapsi jäi helposti sivuosaan ja pääosa oli aikuisten kanssa työskentelyssä, kuten Kananojan ja Turusen (1996) lastensuojelun dokumentointia koskevasta selvityksestä ilmenee. Sosiaalityöntekijät ymmärsivät ja tukivat vanhempia varsin pitkään tilanteissa, joissa lapsen kannalta oleellista elämänmuutosta tai toiminnanmuutosta ei ollut havaittavissa ja näin ollen lapsen etu ei toteutunut. (Kananoja&Turunen 1996: 76-77.) Lastensuojelulain uudistuksen myötä lastensuojelun sosiaalityön prosessiin, asiakkaan systemaattisempaan kohtaamiseen

ja lapsinäkökulman esille tuomiseen on kiinnitetty uudella tavalla huomiota. Samalla myös asiakkaan ja sosiaalityöntekijän kohtaamisten dokumentointiin on alettu kiinnittää huomiota.

Verkostotyö on nähty tärkeänä toimintamallina lastensuojelussa. Verkostotyö perustuu vuoropuheluun jonka avulla voidaan muodostaa sellaista ymmärrystä, jota ei tavoitettaisi jos jokainen verkoston osa toimii yksinään (Seikkula&Arnkil 2009: 14). Verkostomaisessa työskentelyssä lapsen tilanteesta tietoiset henkilöt pystyvät jakamaan tietonsa ja kokemuksensa lasta koskevissa asioissa, jolloin huoli jaetaan yhteisesti ja huolen vähentämiseksi etsitään yhdessä ratkaisuja. Samalla myös päällekkäinen työskentely vähenee, kun toimijat ovat tietoisia toistensa rooleista ja vastuualueista lasta koskevissa asioissa. Lapsen ja vanhempien näkökulmasta katsottuna myös tapaamiset monien eri viranomaisten kanssa vähenevät. Kyse on dialogisuudesta ja dialogisista verkostotyön menetelmistä. Dialogiset verkostomenetelmät perustuvat ajattelutapaan, jossa viranomainen pyytää asiakkaiden ja läheisten apua lasta koskevien huoliensa vähentämiseksi ja lapsen elämäntilanteen parantamiseksi yhdessä läheisverkoston kanssa. Sosiaalityöntekijän on mahdollista pyytää verkostolta apua oman huolensa vähentämiseksi. Verkostotapaamisissa esille nouseva asiantuntemus on ammattilaisten ja maallikoiden (lapsen, huoltajien ja läheisten) yhteinen aikaansaannos. Lapsen tilanteesta syntyy uudenlaista ymmärrystä eri osapuolten välille, kun kenenkään näkemys ei tule määritellyksi ainoaksi ja oikeaksi. Dialogisella verkostopalaverilla on tietty rakenne, jonka tarkoitus on tukea voimavarakeskeistä ja asiakaslähtöistä vuoropuhelua, yhteistä työn- ja vastuunjaon selkiyttämistä sekä konkreettisten tukitoimien suunnittelua ja sopimista. (Cande 2006: 14.) Verkostotyössä suuntaudutaan etsimään ja yhdistämään sosiaalisen verkoston voimavaroja (Puonti, Saarnio ja Hujala 2004: 214).

Lastensuojelun sosiaalityö on luonteeltaan erityistä, sillä siihen liittyy usein ristiriitoja lapsen edun ja vanhempien toimintatapojen välillä. Myöskään vanhempien tahto ja viranomaisten tahto eivät aina ole yhteneväiset. Ristiriitaisissa intresseissä lastensuojelun arvopohja vaatii, että sosiaalityöntekijä asettuu nimen omaan lapsen puolelle, turvaamaan lapsen etua. Lapsen turvaaminen ja yhteistyösuhteen luominen vanhempiin ei ole yksinkertainen tehtävä. Lapsen etu on luonteeltaan yleinen tavoite, joka täytyy määritellä jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti lapsen iästä, elämäntilanteesta, kokemuksista ja kehityksestä lähtien. Työskennellessään lapsen ja vanhempien kanssa sosiaalityöntekijä etsii yhteistyössä vastausta kysymykseen, mitä juuri tämä lapsi tarvitsee kasvaakseen ja kehittyäkseen. Lapselle on annettava mahdollisuus osallistua työskentelyyn oman ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti (Kananoja ja Turunen 1996: 75, 77-78.)

#### 4. Taustaa lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiselle

Lastensuojelutarpeen selvitysprosessia Vantaalla ohjaavat lastensuojelulaki sekä alkuvaiheen tilannearviomalli. Seuraavissa kappaleissa esittelen näitä teemoja tarkemmin. Kirjallisuusaineistona olen käyttänyt lastensuojelulakia sekä alkuvaiheen tilannearviomateriaalia, josta on koottua tietoa ”Kohtaavaa lastensuojelua”-hankkeen raportissa. Lastensuojelun sosiaalityön toimintoihin liittyy hyviä käytäntöjä, joiden tunnistaminen on tärkeää. Myös lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisessä on muodostunut hyviä käytäntöjä jotka suuntaavat työskentelyä ja tekevät asiakastyön prosessista helpommin hallittavan kokonaisuuden. Olen koonnut tähän osioon tietoa hyvien käytäntöjen tunnistamisesta ja arvioinnista. Selvitellessäni uutta lastensuojelulakia ja laajentaessani tietämystäni lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä, olen lisäksi tutustunut lastensuojelun kehittämisohjelmaan ja lakia valmistelleen työryhmän loppuraporttiin sekä uuden lastensuojelulain soveltamisoppaaseen.

Lastensuojelun asiakkuuden tulee alkaa huolellisella lapsen tilanteen kartoittamisella, jotta itse työskentelyllä voidaan vastata paremmin ja oikea-aikaisemmin lapsen suojelun ja tuen tarpeisiin. Lastensuojelun tarpeen selvittäminen parantaa erityisesti lastensuojelun avohuollon työskentelyn vaikuttavuutta ja suunnitelmallisuutta. Lastensuojeluasiakkuuden alettua on tehtävä selvitys lapsen tai nuoren tilanteesta. Siinä selvitetään ja arvioidaan lapsen suojelun ja tuen tarvetta suhteessa vanhempien mahdollisuuksiin vastata niihin. Selvitys tehdään siinä laajuudessa kuin tilanne vaatii. Se on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä. Selvityksen teosta vastaa sosiaalityöntekijä. Selvitys tehdään yhteistyössä lapsen ja hänen vanhempiensa, sekä mahdollisesti muiden lapselle läheisten ihmisten kanssa. Selvitys ei ole tekninen toimenpide, vaan luottamuksellisen asiakassuhteen luomista. Se on asiakkaiden kuuntelemista ja heidän osallistamistaan arvioimaan sekä lapsen että omaa tilannettaan. Selvitystä tehtäessä voidaan olla yhteydessä lapselle tai nuorelle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin. Selvityksen tekemisen yhteydessä voidaan luovuttaa tietoa yhteistyökumppaneille tai perheen lähipiirille. Selvitys tulee tehdä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun lastensuojelun asia tulee vireille. Selvityksestä tehdään yhteenveto, jonka perusteella lastensuojeluasiakkuus päättyy tai asiakkuus jatkuu. Jos asiakkuus päättyy, lapsi tai nuori tai perhe ohjataan muiden palveluiden tuen piiriin, jos he ovat sen tarpeessa. Selvitys tulee tehdä, vaikka lapsi tai vanhemmat vastustaisivat sen tekemistä. Tällöin selvittämiseen tarvittavia tietoja voidaan saada lapsen tilanteen tuntevilta muilta viranomaisilta tai läheisverkostolta. Vaikka lapsi tai vanhemmat tai joku heistä ei halua osallistua selvitystyöskentelyyn, häneen pidetään yhteyttä ja vähintäänkin

ilmoitetaan työskentelyn etenemisestä ja lopputuloksesta. Lapsen läheisverkosto tulee kartoittaa selvityksen yhteydessä, eikä huoltaja voi kieltää kartoituksen tekemistä. Mikäli perhe muuttaa toiselle paikkakunnalle kesken lastensuojelutarpeen selvitysprosessin, tulee tästä ilmoittaa uudelle asuinkunnalle. Selvitykseen liittyvät oleelliset asiakirjat on myös toimitettava uuteen kuntaan, jonka velvollisuus on jatkaa selvityksen tekemistä ja tehdä se loppuun. (Lastensuojelun käsikirja.)

Lastensuojelutarpeen selvityksen taustalla on tieto mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta eli tieto tai epäily siitä, että lapsen kasvuolosuhteet eivät ole lapsen edun mukaiset. Lastensuojelutarpeen voi synnyttää vanhemman päihde- tai mielenterveysongelma, lapsen mielenterveyteen liittyvä huoli, lapsen päihteidenkäyttö, koulunkäyntiin tai käyttäytymiseen liittyvät huolet, lapsiperheen asumiseen liittyvät huolet, kuten häätöuhka tai tilapäinen kriisi perheessä. Tilapäinen kriisi voi aiheuttaa lyhytkestoisen lastensuojelun asiakkuuden, mutta toisaalta lastensuojelun tarve perheessä voi kestää koko lapsuuden myös ylisukupolisesti.

#### 4.1 Lastensuojelun kehittämisohjelma

Vuonna 2004 alkoi kansalliseen lastensuojelun kehittämisohjelmaan liittyvä osahanke, joka sijoittui lasten ja perheiden palvelujen kehittämisen kokonaisuuteen. Mikko Oranen on koonnut hankkeesta loppuraportin joka on julkaistu vuonna 2006. Hankkeen kehittämisryhmässä paneuduttiin lastensuojelun työkäytäntöjen tarkasteluun ja lastensuojelulain kokonaisuudistus oli osa kehittämisohjelmaa. Kehittämisryhmän näkemys oli, että mikäli lastensuojelun työprosessia halutaan selkiyttää ja jäsentää, se edellyttää säätelyn selkiyttämistä myös lakitasolla. Tästä syystä työskentelyn yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi asetettiin vaikuttaminen lakiuudistusprosessiin siten, että alkuarviointia koskevat säädökset otettaisiin mukaan lakiesitykseen (Oranen 2006: 1-2.)

Oranen (2006) kirjoittaa loppuraportissaan, että lastensuojelun perustehtävän mukainen tilanteen arviointi ei ole yksinkertainen tehtävä. Lastensuojelussa arvioinnin tavoitteena on tutkia lapsen tarpeita suhteessa vanhempien kykyyn ja mahdollisuuksiin vastata niihin. Selvityksessä tarkastellaan sitä, tarvitsevatko lapsi ja vanhemmat lastensuojelun tarjoamaa apua tuen ja kontrollin muodossa vai selviytyvätkö he oman verkostonsa ja muiden mahdollisten viranomaisten avulla. Tämä edellyttää nykyhetken ja historian tarkastelua sekä tulevaisuuteen suuntautuvaa ennakointia sekä riskien pohtimista. Oranen kirjoittaa edelleen, että arviointiprosessin jäsentymiseen tai jäsentymättömyyteen on osaltaan vaikuttanut se, että työskentelyä ohjaavia rakenteita on vähän. Lastensuojelulaki kertoo, mitä pitää tehdä, muttei sitä millä tavalla. Laki ei sano, millä tavalla lapsen etua,



kasvuolosuhteita ja toimenpiteiden vaikutuksia pitäisi selvittää. Rakenteiden epämääräisyys heijastuu suoraan työskentelyprosesseihin, menetelmiin ja välineisiin. Samoin kuin lastensuojeluilmoitusten käsittelyssä on myös muussa tilanteiden arvioitiin liittyvässä työskentelyssä suuria paikkakunta-, alue- ja työntekijäkohtaisia eroja. Välineet suuntaavat huomion tiettyihin teemoihin ja sivuuttavat toiset, ne mahdollistavat jotakin ja sulkevat pois jotain muuta. Menetelmäkehittämisessä on varsin vähän käsitelty tätä teemaa. (Oranen 2006: 7-9.)

Orasen loppuraportista ilmenee työryhmän suosituksena, että lastensuojelutarpeen selvityksen tavoitteena on tutkia lapsen suojelun ja tuen tarpeita suhteessa hänen huollostaan vastaavien vanhempiensa kykyyn ja mahdollisuuksiin vastata niihin sekä arvioida lastensuojelutyön ja toimenpiteiden tarvetta. Selvityksestä vastaa sosiaalityöntekijä toisen lastensuojeluun perehtyneen henkilön tai työryhmän kanssa. Selvityksessä tulee käyttää monipuolisia menetelmiä riittävän kattavan kokonaiskuvan saamiseksi. Haastattelun lisäksi voidaan käyttää esimerkiksi havainnointia, erilaisia toiminnallisia menetelmiä sekä strukturoituja lomakkeita. Työskentelyssä tulee käyttää menetelmiä, jotka mahdollistavat kaikkien osapuolten osallistumisen työskentelyyn. Selvitykseen tulee aina sisältyä suoraa työskentelyä lapsen kanssa lapsen iästä riippumatta. Vauvaikäisten, pienten lasten ja niiden lasten kohdalla, joilla on syystä tai toisesta kommunikaatiovaikeuksia, tulee käyttää lapsen ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen havainnointia. Selvityksen tekemisen yhteydessä sosiaalityöntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä lapsen arkisen elämän kannalta merkityksellisiin tahoihin, kuten kouluun ja päiväkotiin. Selvityksestä tehdään kirjallinen yhteenveto, jossa sosiaalityöntekijä ottaa kantaa siihen jatkuuko lastensuojelun asiakkuus vai loppuuko se. Selvityksen tekemisen aikaraja on kolme kuukautta. Tavoitteena on, että kuvattu malli lisäisi lasten mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa suojelua, apua ja tukea lastensuojelusta ilman tarpeettomia viivytyksiä ja parantaisi työskentelyn suunnitelmallisuutta. (Oranen 2006: 44-47.)

Lastensuojelun erityisosaamisen keskukselta Pesäpuu Ry:stä Sointu Möller (2005) on kirjoittanut artikkelissaan, että meillä ei ole ollut yhteisiä käytäntöjä siihen, miten arviointia lastensuojelussa tehdään. Uudistusten taustalla oli tieto siitä, että lastensuojelun alkuarviointia tehtiin Suomessa eri tavoin ja sekalaisin kriteerein. Möller viittaa lastensuojelun arvioinnilla lastensuojelun asiakastyössä tehtävään arviointiin, jonka kohteena ovat lapsen tarpeet ja häntä hoitavien aikuisten valmiudet vastata niihin. Lastensuojelun alkuarviointi -ja kehittämistyöryhmä esittikin selvityksen lähtökohdaksi lapsen tarpeita, ja sitä että lapsella on oikeus saada lastensuojelulta se tuki ja palvelut, jotka hän selvityksen perusteella tarvitsee. Vielä vuonna 2005 Suomessa ei ollut valtakunnallisia käytäntöjä ja ohjeita siitä miten

arviointia lastensuojelussa tehdään ja ketkä siihen osallistuvat. Pesäpuu Ry:ssä on kehitelty Lapsen elämäntilanteen kartoitus-työskentelymallia. Möllerin mukaan huomioitavaa on myös se, että arviointi ei pääty asiakassuhteen alkuun, vaan sitä tehdään koko lastensuojeluprosessin ajan, mikäli lastensuojelun asiakkuus jatkuu alkuarvioinnin jälkeen. (Möller 2005: 6-7.)

#### 4.2 Lastensuojelutarpeen selvitys lastensuojelulain näkökulmasta

Suomen aikaisempi lastensuojelulaki oli vuodelta 1983. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2005 lastensuojelulain kokonaisuudistus- työryhmän, jonka tuli laatia ehdotus uudeksi lastensuojelulaiksi. Työryhmän tavoitteeksi asetettiin selkiyttää ja uudistaa lastensuojelulakia siten, että lastensuojelu toimii asiakaslähtöisesti, välttää tilanteet, joissa lapsen etu jää huomioon ottamatta ja että lastensuojelulain toimeenpanossa esiintyy mahdollisimman vähän ristiriitoja ja tulkintaongelmia. (Taskinen&Kangasniemi 2006: 9-10.)

Uusi lastensuojelulaki astui voimaan 1.1.2008. Lain hengen mukaisesti lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulaissa on painotettu lapsen edun huomioon ottamista viranomaisen kaikissa toimenpiteissä ja vahvistettu lapsen edun toteutumista korostamalla lapsen oikeutta osallistumiseen ja erityiseen suojeluun sekä julkisen vallan velvollisuutta varata riittävät voimavarat perheelle ja lapselle palveluja järjestettäessä. (Räty 2007: 17.)

Lapsen tarve lastensuojelun avohuollon asiakkuuteen kertoo siitä, että lapsen terveys ja kehitys on vaarantunut niin paljon, ettei perheitä ja lapsia voida auttaa riittävästi kunnan peruspalvelujen kautta, ja että lapsi ja perhe ovat tämän takia lastensuojelun sosiaalityön ja avohuollon tukitoimien tarpeessa. Lastensuojelulaki velvoittaa kuntaa lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun avohuollon järjestämiseen. Avohuollon sisältö määritellään lastensuojelulaissa. Yksittäisellä lapsella ja perheellä ei ole subjektiivisluonteista oikeutta näihin avohuollon tukitoimiin. Avohuolto perustuu asiakkaan kanssa yhdessä laadittuun asiakassuunnitelmaan, jota edeltää laissa säädetyn pätevyyden omaavan sosiaalityöntekijän tekemä arvio lastensuojelun tarpeesta. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulla on järjestää tarvittavat tukitoimet. Yksilöllisellä, lapsi- ja perhekohtaisella tasolla sosiaalityöntekijän tehtävänä on neuvotella ns. tukipaketti, joka vastaa lapsen lastensuojelun tarpeeseen. Tukipaketin edellyttämien palvelujen tuottaminen on usein koko palvelujärjestelmän asia; sen olisi konkreettisesti sitouduttava lapsi- ja perhekohtaisen asiakassuunnitelman toteuttamiseen. (Heino 2009: 53, 72-73.)

Nykyisessä lastensuojelulaissa kynnystä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen on madallettu verrattuna aikaisemmin voimassa olleeseen lastensuojelulain 40§:n sisältämään ilmoitusvelvollisuuteen. Lastensuojeluilmoitusvelvollisten piiriä on laajennettu ja samalla selvennetty sitä, missä tilanteissa velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen syntyy. Ilmoitusvelvollisia ovat sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan palveluksessa olevat. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös päivähoitoa, kotipalvelua, päihdehuoltoa ja toimeentulotuen viranhaltijoita sekä perheasioiden sovittelijoita. Lisäksi ilmoitusvelvollisuus koskee hätäkeskustoiminnassa toimivia ja työskenteleviä henkilöitä. Ilmoitusvelvollisuuden esteenä ei ole se, että lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa tai kieltää lastensuojeluilmoituksen teon. Kyse on lapsen edun turvaamisesta ja lapsen aseman ja tilanteen selvittämisestä. (Räty 2007: 144-146.)

"Lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on vastaanottanut 25 §:n mukaisen ilmoituksen taikka saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Lisäksi sosiaalityöntekijän on viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ilmoituksen tai vastaavan yhteydenoton vastaanottamisesta ratkaistava onko sen johdosta ryhdyttävä 27§:n tarkoitetun lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen vai onko ilmoitus selvästi luonteeltaan sellainen, ettei se johda toimenpiteisiin. Lastensuojeluasiakkuus alkaa, kun 1 momentissa tarkoitetun lastensuojeluasian vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisesti lastensuojelutoimenpiteisiin tai päätetään tehdä §27:ssä tarkoitettu lastensuojelutarpeen selvitys. Sosiaalityöntekijän on tehtävä lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta merkintä lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin sekä ilmoitettava siitä huoltajalle ja lapselle ottaen kuitenkin huomioon, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain §11:ssä säädetään". (Lastensuojelulaki §26.)

Lastensuojelulain §27:n on erityisesti kirjattu lastensuojelutarpeen selvityksestä. "Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tehtävä selvitys lapsen tilanteesta. Selvityksessä arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvitys tehdään kyseessä olevan tapauksen olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa. Selvityksen tekemiseksi sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa olla yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin siten kuin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 16 ja 17 §:ssä säädetään. Selvitys on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä. Sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta.

Huoltajalle ja lapselle on ilmoitettava selvityksen valmistuttua lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta. Samaten on ilmoitettava asiakkuuden päättymisestä kuitenkin ottaen huomioon, mitä asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 11 §:ssä säädetään. Asiakkuus päättyy, mikäli selvitys ei anna aihetta lastensuojelutoimenpiteisiin.” (Lastensuojelulaki §27.) Lastensuojelulaki velvoittaa toimimaan lapsen edun mukaisesti, lasta kuunnellen ja tietyissä aikarajoissa. Lastensuojelulaki ei kuitenkaan ota kantaa työkäytäntöihin eli siihen millä tavalla lastensuojelutarpeen arviointi toteutetaan käytännössä.

#### 4.3 Tilannearviomalli

Lapsen elämäntilanteen selvittelyssä on käytetty termejä alkuarviointi, tilannearvio ja lastensuojelutarpeen selvitys kuvaamaan asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välillä tapahtuvaa lapsen tilanteen selvittelyprosessia. Lastensuojelulaissa on vakiintunut käsite lastensuojelutarpeen selvitys. Ammattikielessä puhutaan usein termeillä tilannearvio tai alkuarviointi.

Yleisesti ottaen tilannearvio on sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välillä tapahtuva prosessi jossa kerätään ja analysoidaan tietoja ja muodostetaan niistä moniulotteinen ongelman kuvaus. Se on jatkuva ja systemaattinen prosessi, joka suuntaa tehtävää työtä. Tilannearvio määrittää sosiaalityön toimenpiteet. (Sosweb.)

Helsingissä v. 2001 alkaneessa Kohtaavaa lastensuojelua-hankkeessa haluttiin kehittää työkäytäntöjä enemmän lapsinäkökulman huomioivaksi. Muukkonen ja Tulensalo (2004) olivat huomanneet lastensuojelun auttamismallin perustuneen pitkälti siihen, että auttamalla lapsen vanhempia autetaan lasta välillisesti. Kohtaavaa lastensuojelua- hankkeessa lähdettiin kuitenkin kehittämään työskentelymallia nimenomaan siten, että lapsi otetaan tasavertaisena huomioon lastensuojelun työskentelyssä. Hankkeen aikana kiinnitettiin erityistä huomiota lapsikeskeisyyteen siten, että tavoitteena oli lapsen arjen, tarpeiden, vaikeuksien, vahvuuksien ja voimavarojen selvittäminen lapsen ja vanhempien kanssa. Hankkeen kantavana voimana oli, että lapsen kohtaamista auttaa tietoinen lapsikeskeinen orientaatio ja lasten kohtaamisten systemaattisuus. (Muukkonen&Tulensalo 2004: 2-3,7.) Tähän tarpeeseen kehitettiin Helsingissä tilannearviomalli, jota esittelen Muukkonen ja Tulensalon (2004) raportin mukaan. Tilannearviomalli on juurrutettu vuosina 2004 ja 2005 silloisten kehittäjäsosiaalityöntekijöiden avustuksella myös Vantaan lastensuojeluun.

Kohtaavaa lastensuojelua -hankkeessa lastensuojelun avohuollon sosiaalityö jaettiin kolmeen eri vaiheeseen: tilannearvioon, suunnitelmalliseen muutostyöhön sekä

kriisivaiheen työhön. Tilannearvio tehdään asiakkuuden alkuvaiheessa kaikkien uusien lastensuojelun asiakaslasten ja vanhempien kanssa. Tilannearvioita tehdään myös asiakkuuden myöhemmässä vaiheessa lastensuojelun asiakkaana olevien lasten ja vanhempien kanssa uuden asiakassuunnitelman pohjaksi. Tilannearvion malli sopii myös suunnitelmallisen muutostyön arviointiin. (Muukkonen&Tulensalo 2004: 8.) Lapsikeskeisen tilannearvion tavoitteena on lapsen arjen ja elämäntilanteen selvittäminen. Samalla tarkoituksena on selvittää kunkin lapsen yksilöllisiä tarpeita sekä arvioida lastensuojelun sosiaalityön tarvetta. Tilannearvio on selvitystyön ja arvioinnin lisäksi intensiivistä ja vaikuttavaa asiakastyötä ja voi jo sinällään olla merkittävä interventio ja tuki perheelle. Tilannearvion tehtävänä on selkiyttää lapsen ja vanhempien elämäntilannetta ja tuoda näkyväksi lapsen arkea ja kokemuksia siten, että lapsi ja vanhemmat itse saavat käsityksen ja pysähtyvät pohtimaan tilannetta. (Ervast ja Tulensalo 2006: 15.)

Tilannearviossa selvitetään lapsen tarvetta lastensuojeluun ja arvioidaan millaisia lastensuojelun avohuollon tukitoimia lapsi ja perhe tarvitsevat. Lapsikeskeisessä tilannearviossa keskeistä on lapsen näkökulman tavoittaminen ja esille tuominen. Lapsen kokemusten ja tunteiden kuulemiseksi, lapsen elämäntilanteen kartoittamiseksi ja hyvinvoinnista varmistumiseksi lapsi tavataan tilannearviossa henkilökohtaisesti lapsen omissa tapaamisissa. Tilannearvio tehdään systemaattisesti tilannearvion mallia apuna käyttäen. Systemaattisuus tekee lastensuojelun tarpeen arvioinnista selkeän ja läpinäkyvän työprosessin. Lapsi, vanhemmat ja työntekijät tietävät, että arviointi tehdään. He tietävät mistä arviointi alkaa, mitä sen aikana tehdään ja milloin se päättyy. Arviolla on selkeä alku ja loppu. Tilannearvion tekeminen on lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävä ja vastuulla. Tilannearvion malli koostuu neljästä vaiheesta vireilletulo-, aloitus-, tapaamis- ja selvittely- sekä yhteenveto- ja jatkon suunnitteluvaiheista. Lasta tavataan tilannearvion aikana ainakin yhden kerran. Lapsen avun ja tuen tarve selvitetään perheen yhteisissä sekä lapsen ja vanhemman omissa tapaamisissa. Tapaaminen voidaan järjestää lapsen kotona, sosiaaliasemalla tai muussa yhdessä sovitussa paikassa. Tilannearvio sisältää myös lapsen ja vanhemman yhteisen tapaamisen. Lisäksi sosiaalityöntekijän tulee selvittää muilta lapsen elämään kuuluvilta yhteistyötahoilta näkemystä lapsen tilanteesta. (Muukkonen&Tulensalo 2004: 11-12, 18, Ervast&Tulensalo 2006: 17.)

Joissain tapauksissa tilannearvio saattaa päättyä jo alkutapaamiseen. Tällöin lastensuojelun asiakkuutta ei kirjata alkavaksi eikä siten myöskään loppuvaksi, vaan sosiaalityöntekijä kirjaa muistiinpanoihin alkutapaamisen ja yhteenvedon lapsen tilanteesta sekä perustelut miksi tapaamis- ja selvittelyvaiheeseen ei ryhdytä. Ennen kuin sosiaalityöntekijä päättää, ettei tilannearviota alkutapaamisen jälkeen jatketa,

olisi hänen nähtävä lasta ainakin yhden kerran mielellään yksin tai ainakin vanhempien seurassa. Tilannearvioon liittyy olennaisesti lapsen henkilökohtainen tapaaminen. Lapsen tapaamisen tarkoitus on selvittää hänen ajatuksiaan arjesta, kodista ja läheisistä, perushoivaa ja huolenpitoa, päiväkotitai kouluasioista, vapaa-ajanviettoa, kaverisuhteita ja harrastuksia, päihteidenkäyttöä, minäkuvaa ja terveyttä sekä merkittäviä asioita elämässä. Vanhempia tapaamisen tarkoituksena on osallistaa ja motivoida vanhempia työskentelyyn lapsen hyväksi. Tilannearviota tehdessä halutaan kuulla vanhempien näkemyksiä lapsesta ja lapsen arjesta sekä lapsen toiveista ja tarpeista sekä vaikeuksista ja vahvuuksista. Vanhempia tavataan myös, jotta voidaan kuulla vanhempien näkemyksiä omasta vanhempana olostaan ja mahdollisuuksista vastata lapsen tarpeisiin. Kun kaikki tarvittavat tapaamiset on toteutuneet, sosiaalityöntekijä laatii yhteenvedon. Kun tilannearvio on tehty, sosiaalityöntekijä laatii siitä kirjallisen yhteenvedon. Tilannearvion yhteenvedon tarkoitus on koota yhteen alkutapaamisissa sekä lapsen ja vanhempien omissa tapaamisissa saatua tietoa. Yhteenveetoon kirjataan kootusti ne asiat, joita lapset ovat kertoneet elämästään sekä asiat, joita vanhemmat kertoivat lapsesta. Saatua tietoa ja sosiaalityöntekijät huolet välitetään lapselle ja vanhemmille yhteenvetotapaamisessa, jossa vielä keskustellaan lapsen tarpeista ja tehdään suunnitelmaa jatkoa varten. (Muukkonen&Tulensalo 2004: 19, 40-51, 55, Ervast&Tulensalo 2006: 18.)

#### 4.4 Lastensuojelutarpeen selvitys

Lastensuojelun perustehtävän mukainen tilanteen arviointi ei ole yksikertainen tehtävä. Lastensuojelussa lähtökohtana on lapsen tarpeet ja häntä hoitavien aikuisten valmiudet vastata näihin tarpeisiin. Lastensuojelutarpeen selvityksessä tarkastellaan sitä tarvitsevatko lapsi ja vanhemmat lastensuojelun tarjoamaa apua tuen ja kontrollin muodossa, vai selviytyvätkö he oman tukiverkostonsa ja mahdollisesti muiden viranomaisien tuen turvin. Selvitykseen kuuluu historian selvittämistä, nykyhetken tarkastelua sekä tulevaisuuteen suuntautuvaa ennakkointia ja riskien kartoittamista. Lastensuojelutarpeen selvitys on tarkoitettu tehtäväksi yhteistyössä lapsen ja hänen huollostaan vastaavien henkilöiden kanssa. Lastensuojelutarpeen selvitys on kuitenkin mahdollista tehdä huoltajan vastustuksesta huolimatta perustellusta syystä tapaamalla lasta ilman huoltajaa. Lastensuojelutarpeen arviointi sisältää eri vaiheita ja etenee seuraavien vaiheiden kautta; välitön tilannearvio lastensuojeluilmoituksen saapumisen jälkeen, selvityksen teosta päättäminen 7 vuorokauden sisällä, lastensuojelun asiakkuuden alkaminen, lapsen tapaaminen, neuvottelut sekä muu yhteistyö, selvityksen sisällön kirjallinen raportointi ja kannanotto asiakkuuden päättymisestä tai jatkumisesta selvityksen jälkeen. (Taskinen 2010: 56-58.)

#### 4.5 Hyvät Käytännöt

Hyvällä käytännöllä tarkoitetaan jossain projektissa kehitettyä ja toimivaksi osoittautunutta uudenlaista toimintatapaa tai menetelmää. Sosiaalialalla hyvät käytännöt-käsite ymmärretään ennen kaikkea työn kehittämisen välineenä. Tämä tarkoittaa sellaisten keinojen kuvaamista, joiden avulla päästään parhaisiin tuloksiin. Ne voivat olla toimintatapoja tai -malleja, työmenetelmiä ja interventioita, jotka tekevät työn tekemisestä sujuvampaa, mielekkäämpää ja hyödyllisempää. Ne voivat olla myös uusia tai jo muualla hyviksi havaittuja käytäntöjä joilla päästään hyviin tuloksiin. Asiakkaan kannalta hyvien käytäntöjen ideana on asiakkaan hyvän kohtaamisen kokemus. Työntekijälle hyvät käytännöt ovat inspiraation antajia, nostattavat uusia ideoita, selkeyttävät ja tehostavat toimintaa. Ne myös sitouttavat oman työn arviointiin ja tuovat tutkimuksellista työtettä sosiaalipalveluihin. Ne helpottavat työtä, koska niihin on sisään kirjoitettuna palveluun liittyvät normit, lainsäädäntö, tutkimustieto ja periaatteet. Hyvät käytännöt lisäävät eettistä ja inhimillistä laatua palvelujen tuotannossa ja sitä kautta voidaan vahvistaa oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoista kohtelua. Innovatiivisten toimintatapojen levittäminen voi nostaa esiin uusia sosiaalisia innovaatioita. Hyvät käytännöt tähtäävät tehokkuuden lisäämiseen palvelujen tuotannossa. (Korhonen, Julkunen, Karjalainen, Muuri & Seppänen-Järvelä 2007: 44-46.)

Hyvä käytäntö on siis sosiaali- tai terveysalan käytäntö, joka on koettu toimintaympäristössään toimivaksi ja arvioitu asiakkaalle hyvää tuottavaksi, on eettisesti hyväksyttävä, perustuu mahdollisimman monipuoliseen tietoon vaikuttavuudesta ja toimivuudesta. Tällainen käytäntö kuvataan niin, että lukija pystyy arvioimaan, millaiseen tietoon käytännön toimivuus perustuu ja millainen tieto siitä puuttuu. Hyvä käytäntö tiivistetään riittävän selkeästi ja yksityiskohtaisesti, mutta tarpeeksi yleistettävästi niin, että käytännön käyttöönotto on mahdollista. Käytännön tunnistaminen perustyössä tapahtuu niin, että työntekijä tarkastelee omaa työtään ja sen perusteita ottamalla siihen reflektiivisen asenteen ja sanallistamalla hiljaista tietoaan. Hän tekee sen yksin tai työkavereiden kanssa. (Hyvä käytäntö.) Hyvien käytäntöjen malli pohjautuu vuorovaikutukseen. Niitä ei sinällään siirretä vaan hyvien käytäntöjen kuvaukset on siirrettävissä ja muokattavissa käytännöiksi myös toisenlaisessa toimintaympäristössä. Hyvät käytännöt eivät siirrettäessä pysy muuttumattomina, vaan muokkautuvat aina omanlaisikseen toisessa ympäristössä. (Korhonen ym. 2007: 45.)

Hyvän käytännön tunnistaminen ja kehittäminen käynnistyy siitä, että ammattilaiset tunnistavat vuorovaikutuksessa ja arvioinnin kautta joko puutteita tai vahvuuksia

omissa toimintavaoissaan. Ne voidaan siis tunnistaa jonkin epäkohdan kautta. Työntekijä tai työyhteisö tunnistaa jonkin epäkohdan tai tarpeen toimia toisin. Tunnistamisen jälkeen haetaan ja kehitetään keinoja uuteen toimintatapaan. Sitten keinoja testataan ja kerätään kokemusta niiden toimivuudesta. Seuraavaksi työntekijä kirjaa, mitä kehitettiin ja millä sanoilla uutta voisi kuvata. Prosessissa voi toimia tukena esimerkiksi vastuutyöntekijä tai kehittävä sosiaalityöntekijä. Hän voi tiivistää ja koota huomioita ja kokemuksia muille osallisille eteenpäin työstettäväksi. Hyvän käytännön voi tunnistaa myös hyväksi koetun toimintatavan kautta. Työntekijä tai työyhteisö tarkastelee omaa työtään ja pyrkii tarttumaan toimintakäytäntöihin, jotka tuntuvat toimivilta ja työn tavoitteita ja arvoja edistävilta. Työntekijä voi kysyä itseltään, mikä teki jonkin tilanteen hyväksi ja toimivaksi tai mikä tilanteessa oli ainutkertaista ja mikä seurausta omasta tai työyhteisön hyvästä toimintatavasta. (Hyvä käytäntö, Korhonen ym. 2007: 48.)

Usein hyvä käytäntö piilee tilanteissa, joissa työ on tuottanut hyvää mieltä tai muuten merkittävän kokemuksen asiakkaalle ja työntekijälle. Tilanteisiin liittyy usein työntekijän ja asiakkaan onnistunut kohtaaminen, työntekijän hyvä tilannetaju ja ammattitaito ja se, että työyhteisössä vähitellen rakentuneet toimintakäytännöt ja -rakenteet tukevat työntekijän toimintaan. (Hyvä käytäntö.) Hyviä käytäntöjä voidaan tarkastella asiakaslähtöisesti, työntekijälähtöisesti tai sosiaalipalvelujärjestelmän kannalta. Asiakkaan kannalta hyvien käytäntöjen ideana pidetään asiakkaan hyvän kohtaamisen kokemusta ja yhteisten pelisääntöjen luomista. Työntekijälle hyvä käytäntö on inspiraation antaja, toiminnan selkeyttäjä ja tehostaja ja lisää vuorovaikutuksellista oppimista. Hyvät käytännöt sitouttavat oman työn arviointiin ja tuovat tutkimuksellista työtettä työhön. Hyvät käytännöt helpottavat työtä. Hyvät käytännöt perustuvat työntekijöiden toimintaan toimivien toimintatapojen ja työmenetelmien tunnistamiseksi, arvioimiseksi, kuvaamiseksi ja levittämiseksi. Sosiaalipalvelujärjestelmän kannalta hyvät käytännöt lisäävät eettistä ja inhimillistä palvelujen laatua ja niiden kautta voidaan lisätä tasaravoista ja oikeudenmukaista kohtelua. Hyvät käytännöt voidaan nähdä ikään kuin työkalupakkina ja se voi olla uusi tapa toimia tai jokin vakiintunut toimivaksi koettu toiminnan tapa. (Korhonen ym. 2007: 46, 48-49.)

Stakesin FinSoc-ryhmä on aikanaan koordinoanut Hyvät käytännöt-ohjelman, jossa on laadittu hyvien käytäntöjen kuvausmalli. Mallin avulla hyväksi arvioitu sosiaalialan käytäntö voidaan tiivistetysti ja läpinäkyvästi kuvata ja sen avulla voidaan sanallistaa käytännön osatekijät. (Korhonen ym. 2007: 45.) Tässä kehittämishankkeessa on ollut tarkoituksena kerätä ja koota yksittäisten työntekijöiden hyväksi havaitsemia käytäntöjä. Jatkossa voisi tapahtua kerättyjen hyvien käytäntöjen systemaattisempaa arviointia.



## 5. Kehittämistavoitteet

Tässä kappaleessa kuvaan kehittämistoiminnan tavoitteiden asettelua. Opinnäytetyöni toteutetaan kehittämishankkeena Tikkurilan ja Koivukylän lastensuojelun toimintayksiköissä. Kehittämishankkeen tavoitteena on yhteinen toiminta ja yhteiset keskustelut. Toiminnan ja keskustelujen tavoitteena on pohtia lastensuojelun asiakkuuden alkua ja lastensuojelun asiakkuuden kriteerejä, lastensuojelutarpeen selvityksen prosessia sekä selvityksen aikana käytettäviä arviointimateriaaleja ja niiden käyttökelpoisuutta erilaisissa asiakastilanteissa sekä selvityksen kirjallisen yhteenvedon sisältöä ja muotoa. Tavoitteena on koota arkipäivän toiminnasta nousseita hyviä käytäntöjä ja luoda yhtenäisiä käytäntöjä eri toimintayksiköiden välille. Lisäksi kehittämistoiminnan tavoitteena on tuoda yhteen sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien näkemyksiä ja kokemuksia lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä. Yhteistoiminnan ja keskustelujen tarkoituksena on lisätä vuoropuhelua ja levittää työntekijöiden ns. hiljaista tietoa myös työyksiköiden välillä. Konkreettisenä tuotoksena kootaan ohjekansio joka voi toimia jatkossa myös uusien sosiaalityöntekijöiden perehdyttämismateriaalina. Ajatuksena on myöhemmin järjestää koulutusta asiakkuuden alkuun ja lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen liittyen. Opinnäytetyön tarkoituksena on myös lisätä omaa ammatillista kasvua, kykyä jäsentää asioita uudella tavalla sekä hyödyntää muiden ammatillisuutta omassa ammatillisessa kasvussa.

Kehittämishankkeen aikana sosiaalityöntekijät pohtivat ja tarkastelevat yhteisesti toimivia työskentelytapoja ja työn tekemisestä nousseita hyviä käytäntöjä. Käytäntöjen tarkastelun avulla on mahdollista laatia yhteisesti sovittuja ohjeita.

Keskeisinä käsitteinä ovat sosiaalityön menetelmät, lastensuojelu, alkuarviointi, tilannearvio, lastensuojelutarpeen selvitys, hyvät käytännöt

## 6. Kehittämisasetelmat

Kehittämisessä on kysymys kiinnostuksesta nimenomaan arkisen työn tutkimiseen eli siihen mitä ihmiset päivittäin tai muulla aikajänteellä sanovat ja tekevät. Mielestäni kehittämisessä on myös kysymys arkisen totuuden löytämisestä ja näkyväksi tekemisestä, jolloin tilanteen tai asian muuttaminen tai parantaminen on mahdollista. Kehittäminen on näin ollen käytännöllistä toimintaa ja aktiivisia toimenpiteitä asian, tilanteen, olosuhteiden tai käytänteiden muuttamiseksi,

kohentamiseksi tai parantamiseksi. Kehittämistoiminnan avulla on myös mahdollista saada työntekijöiden ns. hiljainen tieto ja kirjoittamattomat toimintatavat näkyviksi ja kuuluviksi.

Toikon ja Rantasen (2009: 1-2, 8) mukaan kehittämistoiminnasta voidaan puhua muun muassa tuotekehityksen, palvelujen kehittämisen, työyhteisöjen kehittämisen, menetelmien kehittämisen ja oman työn kehittämisen yhteydessä. Kehittäminen perustellaan muuttuneella toimintaympäristöllä, olemassa olevilla ristiriidoilla, jännitteillä, haasteilla tai visioilla. Kysymys on siis kehittämisen intresseistä eli siitä kenen näkökulmasta kehittäminen perustellaan. Käsitykset kehittämistoiminnasta vaihtelevat varsin suuresti. Kehittämistyöllä tähdätään käytännön hyötyihin. Perinteisesti kehittämistoiminta on ymmärretty lineaarisesti etenevänä suunnitelmallisena toimintana.

Kun muotoillaan kehittämistoiminnan ja tutkimuksen suhdetta voidaan todeta, että kehittämisessä sovelletaan tutkimuksista saatua tietoa. Tutkimuksen tuottamaa tietoa käytetään kehittämistyön tukena. Tutkimus tuottaa uutta tietoa, jota sovelletaan käytäntöön. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa yhdistyvät konkreettinen kehittämistoiminta ja tutkimuksellinen lähestymistapa. Se ikään kuin kohdentuu tutkimuksen ja kehittämistoiminnan risteyspaikkaan. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa tietoa tuotetaan käytännön toimintaympäristöissä ja tutkimukselliset menetelmät toimivat tällöin apuna ja tutkimuksellisia periaatteita hyödynnetään toiminnassa. (Toikko ja Rantanen 2009: 19-22.) Tutkimuksen tavoitteena on siis uuden tiedon tuottaminen tutkittavasta ilmiöstä, kun taas kehittämistoiminnan tavoitteena on käytännön ongelmien kuvaaminen ja välittäminen laajempaan keskusteluun. Hanna Vilka (2005) on kirjoittanut, että ammatillisissa toiminnallisissa teoissa käytetään tutkimuksellista asennetta, johon kuuluu taustatietojen kartoittamista, tiedonhankintaa ja tiedon kokoamista järjestelmällisesti. Lopuksi näistä koottu tulkintakokonaisuus esitetään kirjallisessa muodossa. Tällaisessa toiminnassa ei kuitenkaan ole kysymys perinteisestä tutkimuksesta. (Vilka 2005: 20-21.)

Omassa opinnäytetyössäni on piirteitä toimintatutkimuksesta ja kehittävästä työntutkimuksesta. Toisaalta voidaan puhua myös tutkimusavusteisesta kehittämisestä, sillä kehittämishankkeessa hyödynnetään aikaisempaa tietoa aiheesta ja kerätään uutta tietoa. Kehittämishanke etenee vaiheittain tai sykleittäin. Eri vaiheiden aikana hankkeeseen osallistuvat tekevät oivalluksia ja haluavat kokeilla jotain, mikä ei ehkä alunperin kuulunut suunnitelmaan. Joitain alunperin suunniteltuja toimenpiteitä jää pois ja toisia tulee tilalle. Kehittämishankkeen aikana tietoja ja toimintaa rinnastetaan aikaisempiin kokemuksiin ja tietoon.

Kehittämishankkeen aikana keskustellaan erilaisista havainnoista ja kokeillaan uudenlaisia lähestymis- ja toimintatapoja. Kehittämistoiminnassa tärkeintä on, että mukana on innostuneita oman työnsä kehittäjiä. Jotkut antavat käyttöön omia ajatuksiaan ja mielipiteitään, jotkut taas tekevät konkreettisia toimenpiteitä hankkeen edetessä. Reflektointi kuuluu siis olennaisesti kehittämistoimintaan. Kehittämistoiminnan alussa nykyhetkeä peilataan historian valossa kuten kehittävän työntutkimuksen otteessa tehdään. Lisäksi kehittämistoiminta on yhteistoiminnallista, jolloin kehittämisestä innostuneet tapaavat säännöllisesti ja keskustelevat näkemyksistä ja kehittämis ehdotuksista kuten toimintatutkimuksessa tehdään. Reflektointi toteutuu yhteisissä tapaamisissa ja keskusteluissa. Koska kyseessä on työelämälähtöinen prosessi ja tutkimuskohteena työelämän käytännöt, lukeutuu opinnäytetyöni ns. soveltavan ja käytännöllisen tutkimuksen puolelle. Soveltavan tutkimuksen tavoite on käytännöllisen hyödyn tavoittaminen.

Hannu L.T. Heikkisen (2010: 17-18, 214-215, 218-219, 224) mukaan toimintatutkimus ei oikeastaan ole tutkimusmenetelmä, vaan tutkimusstrateginen lähestymistapa. Sille on ominaista toiminnan ja tutkimuksen samanaikaisuus. Toimintatutkimuksen tarkoituksena on ensisijaisesti tutkia ja kehittää ihmisten yhteistoimintaa, sosiaalista toimintaa. Toimintatutkimuksessa teoriaa ja käytäntöä ei nähdä toisistaan erillisinä vaan pikemminkin saman asian eri puolina. Toimintatutkimus lähtee siitä ajatuksesta, että teoria on sisällä käytännöissä ja päin vastoin. Eräs toimintatutkimuksen lähtökohta on reflektiivinen ajattelu, minkä avulla pyritään uudenlaiseen toiminnan ymmärtämiseen ja sitä kautta kehittämään toimintaa. Olennaista on yhteisön jäsenten sitoutuminen ja osallistuminen tutkimukseen ja toimintaan. Toimintatutkimus on yleensä ajallisesti rajattu tutkimus- ja kehittämisprojekti, jossa suunnitellaan ja kokeillaan uusia toimintatapoja. Toimintatutkimus on yhteistoiminnallinen tutkimus jossa työntekijät tapaavat suunnitelmallisesti ja keskustelee sovitusta teemasta ja kehittää omaa toimintaansa.

Kehittävä työntutkimus on toimintatutkimuksen perusajatuksia sisältävä tutkimussuuntaus. Kehittävä työntutkimus eroaa toimintatutkimuksesta siinä, että tutkimuksessa omaksuttavat muutostavoitteet perustuvat historialliseen analyysiin.

Kehittävä työntutkimus on muutosstrategia, joka yhdistää tutkimuksen, käytännön kehittämistyön ja koulutuksen. Kehittävä työntutkimus ei tuota työpaikoille ulkoapäin valmiita ratkaisuja vaan muokkaa työyhteisön sisällä välineitä toiminnan erittelyyn ja uusien mallien suunnitteluun. Kehittävä työntutkimus on osallistava lähestymistapa, jossa työntekijät itse arvioivat omaa työtään, laativat suunnitelmia omasta työstään ja muuttavat sitä. Kehittävässä työntutkimuksessa yhdistyvät käytännön kehittämistyö ja koulutus. (Engeström 2002: 12.) Kehittävän työntutkimuksen

tarkoituksena on kehittää työntekijöiden kykyä käsittää työprosessinsa kokonaisuutena ja vaikuttaa aloitteellisesti sen muovautumiseen. Kehittävässä työntutkimuksessa tunnusomaista on, että työssä näkyviä ristiriitoja tehdään näkyväksi analysoimalla poikkeamia tai häiriöitä työn normaalissa kulussa. Näitä poikkeamia tarkastellaan historiallisen kehityskulun näkökulmasta ja usein toimintaan kuuluuakin historiallinen analyysi, nykytoiminnan analyysi sekä lähikehityksen vyöhykkeen hahmottelu. Kehittävä työntutkimus etenee näin ollen syklissä. Historiallinen analyysi liittyy kehittävän työntutkimuksen ajattelutapaan, jonka mukaan uusien toimintamallien ei odoteta ilmaantuvan mystisesti tyhjästä tai toimivan ilman, että entisiä ratkaisuita ja toimintatapoja huomioidaan. Uusi toimintamalli työstetään aina aikaisemman toiminnan ”sisällä” ratkaisuksi sen ristiriitoihin. Nykyisissä ristiriidoissa on kyse siitä, että jokin toiminnan osatekijä on muuttunut, jolloin jokin muu osatekijä ei enää sovikaan yhteen sen kanssa. Lähikehityksen vyöhykkeeksi kehittävässä työntutkimuksessa kutsutaan uusien toimintatapojen aluetta, jolla nykyisen toiminnan ristiriidat pystytään ratkaisemaan. Uusien toimintatapojen tulee samalla olla myös toiminnan historiallisen kehityksen puolesta mahdollisia. Kehitystä tarkastellaan ja tutkitaan pitkäkestoisina kollektiivisina oppimisprosesseina. Ne johtavat usein kokonaan uusien työvälineiden ja toimintamallien syntymiseen. Kehittävän työntutkimuksen tavoitteena on tuoda tutkimuksellinen ote työn kehittämiseen. Kehittävän työntutkimuksen hankkeissa työntekijät osallistuvat työn tutkivaan kehittämiseen itsekkin eräänlaisina tutkijoina. Tyypillistä on, että kehittämistoimintaan osallistuvat suorittavat yhteisesti toimintansa analysoinnin. Tämä motivoi kehittelemään ja kokeilemaan uusia ratkaisuja työssä kohdattuihin ongelmiin. Kehittämistoiminnassa tarkastellaan aineistoja esim. toimintakertomuksia ja vanhoja dokumentteja historian varrelta ja peilataan niitä nykytilanteeseen. (Kehittävän työntutkimuksen metodologia.)

Kun etsitään uudenlaisia tai vaihtoehtoisia tapoja organisoida jokin toiminta, voidaan tehdä ns. ajatuskokeita tai kehitellä mitä jos-kysymyksiä. Uuden toimintamallin muodostuminen voidaan saada aikaan esimerkkien ja ajatuskokeista saatujen vaihtoehtojen pohjalta. Uuden toimintamallin käyttöönotto on hankkeen aikana muodostetun suunnitelman testausta konkreettisesti työssä. Tähän vaiheeseen liittyvät törmäykset uuden ja vanhan toimintatavan välillä. Tämä on seurausta siitä, että uusi toimintamalli on sekä mahdollisuus vastata toiminnan uusiin vaatimuksiin että uhka, sillä se pakottaa luopumaan totutuista rakenteista ja rutiineista. Näiden ristiriitojen ratkomisen kautta uusi malli muuttuu uudeksi käytännöksi. Uuden toimintamallin vakiintumisen jälkeen on tärkeää arvioida toimintatavan konkreettisia vaikutuksia ja koko kehittämisprosessia. (Kehittävän työntutkimuksen metodologia.)

Kehittävän työn tutkimuksessa työyhteisön toiminnan arviointiin ja hyvien käytäntöjen etsimiseen käytetään apuvälineenä kysymyssarjaa. Työyhteisön toimintaa voi arvioida ja hyviä käytäntöjä etsiä erilaisilla kysymyksillä. Samalla orientoidutaan siihen, että työ, työtavat ja työn kohteet ovat jatkuvan muutoksen alaisia. Hyviä kysymyksiä voivat olla; mikä tehtävämme oikeastaan on, miksi tehtävä on tällainen, mihin tehtävällä pyritään, millaisia lähestymistapoja tehtävään voisi olla, voisiko tehtävän asettaa ja määritellä järkevämmiin, mitä yhteinen toimintamme on, mikä siinä synnyttää ongelmia ja mitä yritämme saada aikaan, mihin suuntaan haluamme muuttaa tai kehittää toimintaamme, kuinka voimme organisoida yhteistyötämme mahdollisimman järkevästi? (Hyvä käytäntö.)

Opinnäytetyöhöni liittyvä kehittämishanke on yhteistoimintaa ja yhteistoiminnalliselle kehittämiselle on tyypillistä hyödyntää kehittämiskohteen henkilöstön ja sidosryhmien asiantuntemusta. Yhteistoiminnallisuus varmistaa sen, että kaikilla organisaatiossa työskentelevillä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Tämä lisää hankkeeseen osallistuvien motivaatiota ja sitoutumista. Yhteistoiminnalliselle projektille tyypillisiä piirteitä on, että kehittämistavoitteet määrittyvät kehittämiskohteen omista tarpeista käsin ja projekti toteutuu kehittämiskohteen henkilöstön omana työnä. Tällainen kehittämisprojekti on luova, eikä niissä useinkaan ole etukäteen tehtyä suunnitelmaa, jonka mukaan edetään. Eri vaiheet ja niiden sisällöt sekä kehittämisen kohteet määräytyvät edellisen vaiheen perusteella yhteisten keskustelujen avulla projektin edetessä. (Syvänen s.a.). Kehittämishankkeissa on yleensä oleellista, että tärkeimmät hankkeen toteuttamiseen osallistuvat tai sen vaikutusten kohteena olevat sidosryhmät otetaan mukaan suunnitteluun ja päätöksentekoon jo hankevalmistelun alusta lähtien. Tällä pyritään varmistamaan, että eri sidosryhmien tarpeet ja intressit sekä mahdollisuudet on otettu huomioon jo hankkeen perusrajauksessa. Osallistuminen on yleensä myös edellytyksenä hyödynsaajien sitoutumiselle ja omistajuudelle. (Silfverberg 2004: 13.)

## 7. Kehittämishankkeen toteutus

Käytännössä kehittämishanke on toteutunut vuoden 2011 aikana, mutta joitain keskusteluja kehittämistoiminnan teemoista käytiin jo vuoden 2010 lopulla. Keskeisiä kehittämistoimintaan liittyneitä kokoontumisia ja tiedonkeruun foorumeita ovat olleet Kehrä-hankkeen aikana sovitut kehittämistapaamiset kevään 2011 aikana sekä Kehran hallinnoimat teematyöpajat Helsingissä Soccan tiloissa, Tikkurilassa lastensuojelun teematiimit, joihin alkuun (ennen organisaatiomuutosta ja tiimijakoa vastaanottotiimiin ja suunnitelmallisen sosiaalityön tiimiin) osallistuivat kaikki sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat, Koivukylässä alkuvuodesta 2011 lähtien kuukausittain toteutuneet kehittämisspäivät sekä syksyn aikana 2011 toteutuneet

kehittämistapaamiset sekä Vantaan lastensuojelun Kehrä-kehittämispäivä 23.5.2011. Tikkurilan vastaanottotiimin sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat ovat kokoontuneet elokuusta 2011 alkaen viikoittain ns. laajennettuun aamupiiriin, jossa on pohdittu lastensuojelutarpeen selvityksen prosessia. Laajennetun aamupiirin ja teematiimien aiheita ovat olleet lastensuojelun asiakkuuden alun kriteerit, eli milloin lastensuojelutarpeen selvitykseen ryhdytään, lastensuojelun asiakkuuden prosessi, organisoituminen vastaanottotiimiin ja suunnitelmallisen sosiaalityön tiimeihin sekä yhteistyöprosessit näiden tiimien välillä ja lastensuojelutarpeen selvityksen kirjallisen yhteenvedon sisältö.

Kehittämishankkeen aikana on kerätty kokemustietoa sekä ideoita Tikkurilan ja Koivukylän toimintayksiköiden sosiaalityöntekijöiltä ja sosiaaliohjaajilta erilaisissa kokouksissa, tiimeissä, aamupiireissä ja kehittämispalavereissa. Tikkurilan toimintayksikössä kehittämistoiminta on tapahtunut Teematiimi ja Laajennettu aamupiiri-nimisissä palavereissa ja Koivukylän toimintayksikössä kuukausittaisissa Kehittämispäivissä. Kehittämishankkeen aikana on käyty keskusteluja ja kiinnitetty erityistä huomiota lastensuojelutarpeen selvitysten tekemiseen kolmen kuukauden määräajassa, työkäytäntöjen yhtenäistämiseen Vantaan lastensuojelun eri toimintayksiköissä sekä lapsilähtöisten, tasalaatuisten, ytimekkäiden ja informatiivisten lastensuojelutarpeen selvitysten tekemiseen Vantaan lastensuojelun toimintayksiköissä. Tausta-ajatuksena on ollut, että Vantaan lastensuojelun toimintayksiköissä tarjotaan palveluja tasapuolisesti. Tavoitteena on ollut, että kehittämishankkeen teemat säilyvät jatkuvassa tarkastelussa ja hyvien käytäntöjen kokoamista sekä yhtenäisten toimintakäytäntöjen kehittämistä jatketaan edelleen. Kehittämishankkeen ja opinnäytetyön konkreettisena tuotoksena on koottu ja kehitetty ohjekansiot Tikkurilan ja Koivukylän toimintayksiköihin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien käyttöön.

Tässä opinnäytetyön kirjallisessa raportissa olen halunnut nostaa keskeisinä teemoina esiin pohdinnat nimenomaan lastensuojelutarpeen selvityksen prosessista sekä kirjallisen yhteenvedon sisällöstä. Kehittämistoiminnan tarkoituksena on ollut saada käsitys niistä prosesseista ja hyvistä toimintatavoista, joita sisältyy lastensuojelutarpeen selvitykseen tällä hetkellä. Kehittämishankkeen ensimmäiset vaiheet toteutuivat Tikkurilan lastensuojelun avopalveluiden toimintayksikössä. Marraskuussa 2011 Koivukylän lastensuojelun toimintayksikössä aloitettiin kehittämisteemojen työstäminen. Keskeiseksi kehittämisteemaksi Koivukylän toimintayksikössä valikoitui lastensuojelutarpeen selvityksen aikana käytettävien arviointimateriaalien koonti ja luokittelu. Koivukylän toimintayksikössä oli jo aikaisemmin työstetty asiakkuuden alun kriteereitä ja lastensuojelutarpeen selvityksen kirjallisen yhteenvedon sisältöä. Koivukylän lastensuojelun avohuollon

toimintayksikön vastaanottotiimi on kokoontunut kevästä 2011 alkaen kerran kuukaudessa pohtimaan erilaisia kehittämisteemoja. Vastaanottotiimissä on työstitetty lastensuojelutarpeen selvityksen kirjallisen yhteenvedon sisältöä, asiakkuuden siirtymistä vastaanottotiimistä suunnitelmallisen sosiaalityön tiimiin, vaikeiden asioiden puheeksi ottamista sekä työparityöskentelyä. Koivukylän toimintayksikön vastaanottotiimi osallistui alkuun Kehrä-kehittämishankkeeseen, mutta työntekijöiden suuren vaihtumisen vuoksi vastaanottotiimi joutui luopumaan hankkeesta.

### 7.1 Kehittämistoiminta Tikkurilan lastensuojelun avopalveluissa

Tikkurilan lastensuojelun avopalveluissa on toteutettu kehittämistoimintaa lähinnä kehittäjäsosiaalityöntekijän koordinoimana usean vuoden ajan. Kehittämisteemat ovat nousseet arjen työssä kohdatuista haasteista ja epäkohdista ja niitä on työstitetty erilaisissa työryhmissä ja erilaisilla kokoonpanoilla. Yksi suurimmista kehittämisteemoista on liittynyt Kehrä-hankkeeseen, jonka seurauksena kehittämistoiminta on jatkunut vilkkaana Tikkurilan toimintayksikössä. Ennen Tikkurilan toimintayksikön organisaatiomuutosta elokuussa 2011 kehittämistoiminta tapahtui yhteisesti nykyisen vastaanottotiimin ja suunnitelmallisen sosiaalityön tiimien kesken Teematiimeissä. Organisaatiomuutoksen seurauksena kehittämisteemat ovat jossain määrin eriytyneet tiimien välillä ja kehittämistoiminta tapahtuu nyt enemmänkin tiimijaon mukaisesti, koska tiimien välillä kehittämisteemat ja tarpeet ovat nyt erilaisia. Tiimien välisiä yhteisiä kehittämisteemoja on kuitenkin edelleen tarkasteltu työyhteisövalmennuksessa sekä yhteisissä Teematiimeissä noin kahden kuukauden välein. Teematiimit ovat yleisestikin toimineet kehittämisareenoina aina kun on ollut tarvetta pohtia työn sisältöjä ja toimintatapoja. Tärkeimmät kehittämistoiminnan areenat ovat olleet Kehrä-tapaamiset, Teematiimit sekä Laajennetut aamupiirit.

Kehrä kehittämisshanke toteutui kevään 2010 ja kevään 2011 välisenä aikana yhteistyössä Soccan kanssa. Kehrä-kehittämisshankkeen aikana Tikkurilan lastensuojelun toimintayksikössä keskityttiin tarkastelemaan asiakkuuden alkuvaihetta ja erilaisia työ/arviointivälineitä, joita sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat voivat käyttää keskustelun ja yhteistyön tukena lapsen ja vanhemmat kohtaamisessa lastensuojelutarpeen selvityksen aikana. Kehrä-kehittämisshankkeen aikana Soccassa järjestettiin noin kolmen kuukauden välein työpajoja joissa työstitettiin kehittämisshankkeita ja esiteltiin työryhmien konkreettisia tuloksia. Kehrä-kehittämisshanke päättyi 4.5.2011. Kehrä-hanke ja muu kehittämistoiminta Tikkurilan lastensuojelun avopalveluissa limittyivät toisiinsa ja kehittämisteemoihin liittyviä Teematiimejä järjestettiin 17.2.2011, 2.3.2011, 30.3.2011, 8.4.2011, 21.4.2011,

2.5.2011, 23.5.2011, 9.6.2011 sekä 22.8.2011. Näissä tapaamisissa käytiin keskustelua asiakkuuden alkuun liittyvistä asioista, lastensuojelutarpeen selvityksen prosessista, jakaantumisesta vastaanottotiimin ja suunnitelmallisen sosiaalityön tiimien kesken, tiimien väliseen työnjakoon liittyvistä asioista sekä arvioinnin tekemisestä lastensuojelutarpeen selvityksessä.

Asiakkuuden alkuun ja lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyen Tikkurilan lastensuojelun toimintayksikössä järjestettiin 2.3.2011 ja 30.3.2011 ns. luokittelutapaamiset, joita varten koottiin kaikki käytössä olevat arviointimateriaalit ja työvälineet, kuten erilaiset monisteet, kyselyt, lomakkeet, testit ja kortit. Luokittelutapaamisessa aineisto luokiteltiin teemoittain. Teemoiksi valikoitui arjen sujuminen, perhe ja läheiset, päihteet, mielenterveys, väkivalta, tunteet, itsearviointi, kokonaistilanne, voimavarat ja vanhemmuus, koska nämä teemat ovat yleisimpiä joista asiakkaiden kanssa keskustellaan. Aineisto koottiin ja järjestettiin yhteen kansioon, josta ne on helposti saatavilla ja jokaisen työntekijän käytettävissä. Kansiossa on ohjeena valtakunnallinen lastensuojelutarpeen selvityksen prosessikaavio, lastensuojelun asiakkuuden alun kriteeristö, tietoa lastensuojelutarpeen selvityksen prosessista ja sen hallinnasta luokitellut arviointimateriaalit sekä ohjeistus lastensuojelutarpeen selvityksen kirjallisen yhteenvedon laatimisesta. Ohjekansio toimii jatkossa ohjekirjana ja perehdytysmateriaalina uusille työntekijöille. Sen säilytyspaikka on kehittäjäsosiaalityöntekijän työhuoneessa.

Opinnäytetyönä toteutuneen kehittämishankkeen aikana Tikkurilan toimintayksikössä on kokoonnuttu alkuvuodesta 2011 alkaen ns. Teematiimeihin pohtimaan asiakkuuden alkuun liittyviä kriteerejä, milloin lastensuojelutarpeen selvitykseen ryhdytään ja millaisissa tilanteissa siihen ei ryhdytä. 24.1.2011 kokoonnuttiin keskustelemaan lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä yleisesti. Pohdittiin myös sitä millä tavalla eri asiakasryhmät huomioidaan ja millä tavalla suhtaudutaan erilaisiin huoliin, kuten lapsen koulunkäyntihankaluudet, perheväkivaltatilanteet, nuoren päihdekokeilut jne. Samalla pohdittiin sitä mistä lastensuojelutarpeen selvitys alkaa ja mihin se loppuu sekä milloin ja millä tavalla alkaa suunnitelmallisen lastensuojelun sosiaalityö. Keskusteltiin myös rajaamisesta eli siitä mitkä asiat kuuluvat lastensuojelun selvitettäväksi ja millaisen huolen perheet kuuluvat lastensuojelun asiakkaiden. Keskustelu näiden teemojen ympärillä jatkui koko kevään 2011 ajan ja tuloksena syntyi asiakkuuden alun kriteeristö.

9.6.2011 pidetyssä Teematiimissä sovittiin, että kun sosiaalityöntekijä päättää ryhtyä lastensuojelutarpeen selvitykseen, on sosiaalityöntekijän aina täytettävä asiakastietojärjestelmän TARVI-näyttö (lastensuojelutarpeen selvityksen yhteenvedo-



näyttö). Sovittiin myös, että vastuusosiaalityöntekijän on aina tarkistettava asiakashistoria ja se onko lapsesta tullut aikaisempia lastensuojeluilmoituksia. Lastensuojeluilmoitusten toistuvuus on peruste ryhtyä lastensuojelutarpeen selvitykseen. Vastuusosiaalityöntekijän on ennen selvitykseen ryhtymistä pohdittava, onko tilanne autettavissa kunnan peruspalveluiden tuella. Teematiimissä sovittiin myös toimintatavoista ns. kevyemmissä lastensuojeluasioissa kuten näpistely tai nuoren alkoholikokeilu. Toimintamallia tarkistettiin syksyn 2011 aikana, koska Vantaalla linjattiin uudelleen näpistysasioiden selvittäminen. Teematiimien tuotoksena syntyi ohjeistus asiakkuuden alun kriteereistä. (kaavio 1)

Ohje nro 1. "Asiakkuuden alun kriteerit"

- Alkoholinkäyttökokeilut: pääsääntöisesti lapsen vanhemmille lähetetään kirjeitse tieto saapuneesta lastensuojeluilmoituksesta ja ohjataan olemaan yhteydessä Vantaan nuorisoasemaan. Tilanteessa huomioidaan kuitenkin lapsen ikä, alkoholin määrä, toistuvuus sekä vanhempien suhtautuminen lapsen alkoholikokeiluun.
- Näpistykset ja muut lievät rötöstelyt: ei lastensuojelutarpeen selvitystä. Alle 12-vuotiaiden ja yksin näpistämässä olleiden näpistysasiat ohjataan selvitettäväksi koulukuraattorille. Mikäli 12-vuotta täyttänyt on näpistänyt porukassa, sosiaalityöntekijä siirtää asian käsittelyn Sovittelutoimistolle.
- Huolto- ja tapaamisriidat: lastensuojelutarpeen selvitykseen ei ryhdytä, vaan vanhemmat ohjataan lastenvalvojalle tai käräjäoikeuteen.
- Koulupoissaolot: pelkkien poissaolojen vuoksi ei ryhdytä lastensuojelutarpeen selvitykseen. Mikäli lapsen kotiolosuhteista tai vanhemmuudesta on noussut huolta koulussa, tehdään lastensuojelutarpeen selvitys. Koulupoissaoloissa ensisijaisesti koulun velvollisuus on järjestää tukitoimia koulunkäynnin onnistumiseksi. Sosiaalityöntekijä voi pyytää koulusta oppilashuoltoryhmän pöytäkirjoja Asiakaslain 20§: nojalla.
- Vanhempien riitely: ei lastensuojelutarpeen selvitystä, vanhemmat ohjataan esimerkiksi Perheneuvolaan. -> Perheväkivaltatilanteet johtavat kuitenkin aina lastensuojelutarpeen selvitykseen
- Vanhempien häiriökäyttäytyminen päihtyneenä, lapsi ei välttämättä läsnä: Huomioidaan ilmoitusten toistuvuus samasta aiheesta. Automaattisesti ei ryhdytä lastensuojelutarpeen selvitykseen.
- Huoli psyykkisesti oireilevasta lapsesta: ei selvitystä, mutta mikäli huoli on samalla vanhemmuudesta tai kodin olosuhteista, ryhdytään lastensuojelutarpeen selvitykseen.
- Karkaileva nuoret: ei selvitystä, mutta huomioidaan kuitenkin mikäli karkailu on toistuvaa tai nuori on käyttänyt päihteitä karkureissulla tai liikkunut huonossa seurassa.

Kaavio 1: Ohje asiakkuuden alun kriteerit

Tikkurilan lastensuojelun avopalveluiden vastaanottotiimin työntekijät ovat kokoontuneet elokuusta 2011 alkaen viikoittain ns. Laajennettuun aamupiiriin pohtimaan lastensuojelutarpeen selvityksen kirjallisen yhteenvedon sisältöä joka on sähköisessä asiakastietojärjestelmässä nimellä TARVI-näyttö. TARVI-näytölle kirjataan lähtötilanne, taustatiedot, lapsen näkemys, vanhemman näkemys, muiden viranomaistahojen tai läheisverkoston näkemys, sosiaalityöntekijän näkemys, sosiaalityöntekijän arvio sekä tiedoksianto. Keskustelun pohjana on käytetty joitakin aikaisemmin valmistuneita lastensuojelutarpeen selvitysten kirjallisia yhteenvedoja. Yhteenvedot ovat olleet käytössä siten, etteivät yksittäisen asiakkaan tunnistetiedot

ole olleet näkyvissä. Yhteenvetojen tarkastelulle on ollut esimiehen lupa, koska se on ollut välttämätöntä oman työn kehittämiseksi. Tarkastelussa on kiinnitetty huomiota siihen, millä tavalla lasta on tavattu; yksin vai vanhempiensa kanssa, onko lapsen näkemys omasta tilanteestaan tullut esille tapaamisella ja näkykö lapsen oma mielipide ja näkemys myös kirjallisessa yhteenvedossa, onko yhteenveto kirjoitettu siten, että lapsi ymmärtää sen sisällön ja myös siten, että se on lapsen luettavaksi soveltuvaa tekstiä ja onko huomioitu se, mitkä tiedot voivat tulla lapselle näkyväksi sekä millaisia työ/arviointimenetelmiä työskentelyssä on käytetty ja miten ne on kirjattu yhteenveotoon. Keskusteluissa on päädytty seuraavanlaiseen ohjeistukseen, joka on koottu yhteistyössä kehittäjäsosiaalityöntekijän kanssa. (kaavio 2)

#### Ohje nro 2. "Mitä kirjataan asiakastietojärjestelmään TARVI-näytölle"

##### Yleisiä huomioita:

- Lastensuojelutarpeen selvityksen aikana kerätään lapselta, vanhemmilta (isä- ja äitipuolelta) sekä yhteistyötahoilta asiakkuuden kannalta oleellinen tieto ja selvitys tehdään tarvittavassa laajuudessa
- Suunnitelmallisen sosiaalityön sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa syventää tietoja lapsen tilanteesta asiakkuuden jatkuessa
- Lähtökohtana on, että sosiaalityöntekijä tapaa lasta henkilökohtaisesti lastensuojelutarpeen selvityksen aikana. Yhteenveotoon kirjataan perustelut, mikäli lasta ei ole pystytty tapaamaan selvityksen aikana.
- Yhteenveotoon kirjoitetaan selkeitä ja kokonaislauseita (ei ranskalaisilla viivoilla), ei lyhenteitä. Yhteenveoto kirjoitetaan niin, että kirjoittajan subjektius tulee näkyviin (ei passiivia). Sosiaalityöntekijän/sosiaaliohjaajan ja asiakkaan näkemykset tulee kirjata siten, että ne ovat erotettavissa toisistaan.
- Tapaamisten muistiinpanot kirjoitetaan ensin sosmu-näytölle ja sen jälkeen tarvittava tieto siirretään tarvi-näytölle.
- Lapsen tapaamisella kysytään lapselta itseltään, tietääkö hän miksi on tullut tapaamiseen ja lapselle kerrotaan lastensuojeluilmoituksen sisällöstä lapselle ymmärrettävällä tavalla. Sosiaalityöntekijä kertoo lapselle ikätasoisesti selvityksen sisällöstä.
- Lastensuojelutarpeen selvityksen aikana selvitetään kummankin vanhemman roolia lapsen elämässä sekä vanhemman valmiuksia vastata lapsen hoidosta ja kasvatuksesta.
- Lähtökohtaisesti lastensuojelutarpeen selvityksen yhteenveoto lähetetään molemmille huoltajille. (Keskustelimme ei-huoltajan tiedonsaantioikeudesta!)
- Lastensuojelutarpeen selvityksen kirjallinen yhteenveoto lähetetään mahdollisuuksien mukaan vanhemmille etukäteen ennen yhteenvetotapaamista. Yhteenvedon arvio-kohta täytetään yhteenvetotapaamisen jälkeen ja siihen kirjataan vanhempien kanssa yhdessä sovituista toimenpiteistä sekä lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta tai päättymisestä.

#### LÄHTÖTILANNE

- Ei listata kaikkia lapsesta tulleita ilmoituksia
- Kirjataan se ilmoitus/ilmoitukset, jonka pohjalta lähdetään selvitykseen. Jos selvityksen aikana tulee uusia ilmoituksia, lisätään ne. (ei kaikkia lapsesta tulleita ilmoituksia)
- Muokataan ilmoitus selkeään, asialliseen muotoon
- Kirjataan: Saapuneen lastensuojeluilmoituksen perusteella sosiaalityöntekijä xx on päättänyt ryhtyä lastensuojelutarpeen selvitykseen.
- Kirjataan, milloin perheeseen on oltu yhteydessä.

#### TAUSTATIEDOT

- Kirjataan aiemmat ilmoitukset ja aiempi asiakkuus lastensuojelussa tai se, ettei ole ollut asiakkuutta.
- Kirjataan lapsen koulu/päiväkoti, perherakenne, harrastukset, kontaktit muihin viranomaisiin ja mahdolliset tiedossa olevat tehdyt tutkimukset.
- Kirjataan lapsen läheisverkosto, eikä ainoastaan luetteloa ketä läheisverkostoon kuuluu vaan myös se, miten kukin voisi auttaa perheen tilanteessa. Kirjataan erikseen lapsen ja vanhempien esiin tuomat läheiset.
- Kirjataan milloin ja missä on tavattu lastensuojelutarpeen selvitystä tehdessä.

#### LAPSEN NÄKEMYS

- Kirjataan, mitä välineitä lapsen tapaamisella on käytetty.
- Kirjataan se, mitä lapsi kykenee ikänsä mukaisesti elämästään ja tilanteestaan kertomaan.
- Myös suoria lainauksia lapsen puheesta voidaan kirjata yhteenvetoon.

#### VANHEMMAN NÄKEMYS

- Kirjataan vanhempien näkemys lastensuojeluilmoituksen sisällöstä.
- Kirjataan vanhempien näkemys lapsesta ja lapsen olosuhteista.
- Kirjataan vanhempien näkemys omasta vanhemmuudesta suhteessa lapseen.

#### MUIDEN TAHOJEN NÄKEMYS

- Kirjataan tietoja eri viranomaisilta lapsesta ja vanhempien tilanteesta sekä vanhemmuudesta.
- Kirjataan eri viranomaisten näkemys, onko heillä lastensuojelullista huolta ja jos on, niin minkälaista ja millaista tukea ovat itse tarjonneet.
- Kirjataan perustelut, mikäli muihin viranomaistahoihin ei ole oltu yhteydessä (esim. koulu, päiväkot).

#### SOSIAALITYÖNTEKIJÄN NÄKEMYS

- Kirjataan tiivis yhteenveto lapsen ja vanhempien kanssa puheena olleista teemoista sekä huolista.
- Kirjataan sosiaalityöntekijän näkemys siitä, millainen lapsi, vanhemmat ja kodin olosuhteet ovat. Lisäksi kirjataan huomioita vanhemmuudesta sekä lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta.
- Kirjataan perheen voimavarat, mikä perheessä on toimivaa ja mikä tukee lasta erilaisissa elämäntilanteissa.
- Kirjataan mikä sosiaalityöntekijöitä jäi mahdollisesti huolestuttamaan ja mihin konkreettisiin asioihin lastensuojelua jatkossa tarvitaan.
- Sosiaalityöntekijän huolet kirjataan kysymys muodossa esimerkiksi:  
 \*Millä tavalla äidin voimavaroja lasten kasvattajana voisi lisätä?  
 \*Mistä äidille löytyisi keinoja lasten kasvatukseen ja rajojen asettamiseen?  
 \*Miten lapsia olisi tarpeen tukea erotilanteessa?

#### ARVIO

- Täytetään yhteenvetotapaamisen aikana tai jälkeen.
- Kirjataan yhdessä sovitut tukitoimet ja kannanotto siitä, jatkuuko/päättyykö asiakkuus. Mikäli sosiaalityöntekijällä ja asiakkaalla on eriävät mielipiteet, kirjataan eri näkökulmat.
- Kirjataan peruspalvelut, joiden piiriin asiakas ohjataan.

#### TIEDOKSI

- Tiedoksi annetaan lapselle ja huoltajille.

## Kaavio 2: Ohje mitä kirjataan asiakastietojärjestelmään TARVI-näytölle

Tikkurilan toimintayksikössä on tällä hetkellä pohdittavana lastensuojelun asiakkuuden jatkuminen lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen ja siirto vastaanottotiimistä suunnitelmallisen sosiaalityön tiimiin. Kehittämisaiheen työstäminen alkoi tiimien yhteisessä Teematiimissä 19.1.2012 ja jatkuu edelleen.

### 7.2 Kehittämistoiminta Koivukylän lastensuojelun avopalveluissa

Koivukylän lastensuojelun toimintayksikössä aloitti vastaanottoryhmä v. 2008 pilottihankkeen omaisesti. Alkuun vastaanottoryhmässä työskenneltiin enemmän päivystysluonteisesti, mutta vastaanottoryhmän toimintaa tarkasteltiin ja sen toimintaa muutettiin tammikuussa 2011. Vastaanottoryhmästä tuli vastaanottotiimi jonka työtehtävään kuuluu uusien asiakkaiden lastensuojelutarpeen selvitysten tekeminen. Koivukylän lastensuojelun avohuollon toimintayksikössä on kokoonnuttu maaliskuusta 2011 alkaen Kehittämispäivillä pohtimaan erilaisia kehittämisteemoja, jotka ovat nousseet arkipäivän haasteista. Lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheen prosessia on pohdittu 23.3.2011 Koivukylän lastensuojelun vastaanottotiimissä ja siitä on laadittu ohjeistus työntekijöiden käyttöön. Koivukylässä laadittu ohjeistus asiakkuuden alun kriteereistä on lähes samanlainen kuin Tikkurilan toimintayksikössä tehty ohjeistus (ohje nro 1). 16.4.2011 ja 31.5.2011 Koivukylän toimintayksikössä laadittiin ohjeistus lastensuojelutarpeen selvityksen tapaamisista ja kirjaamisesta. Tämä ohjeistus on niinkään samantyyppinen kuin Tikkurilan toimintayksikössä kehitelty ohjeistus asiakastietojärjestelmän TARVI-näytölle kirjaamisesta (ohje nro 2). Lisäksi Koivukylän toimintayksikössä on laadittu kyselylomakkeet vanhempien väkivaltakokemuksiin, perhe- ja lähisuhdeväkivallan selvittämiseksi, lapsen kohdistuvan väkivallan kartoittamiseksi sekä vanhemman mielialaan liittyen. Nämä ohjeistukset on nähtävissä ohjekansiossa.

Syksyn 2011 kehittämisteeman työstäminen Koivukylän lastensuojelun toimintayksikössä alkoi sähköpostiyyhteydenotolla vastaanottotiimin johtavaan sosiaalityöntekijään 27.10.2011. Kehittämistoiminnalle varattiin ajankohdiksi 14.11.2011 ja 12.12.2011. Yhden tapaamisen kestoksi tuli n. puolitoista tuntia. Koivukylän vastaanottotiimin työntekijät valitsivat uudeksi kehittämisteemaksi lastensuojelutarpeen selvityksessä käytettävien arviointimateriaalien koonnin ja luokittelun. Koivukylän vastaanottotiimissä oli havaittu samansuuntaisia ongelmia erilaisten arviointimateriaalien käytössä kuin Tikkurilan toimintayksikössäkin. Kaikilla työntekijöillä ei ollut tiedossa millaisia arviointimateriaaleja on olemassa ja millaisissa yhteyksissä niitä käytetään. Työryhmässä oli myös toivottu, että erilaisten

menetelmien käyttöön olisi tarjolla koulutusta. 14.11.2011 pidetyssä kehittämistapaamisessa sovittiin, että sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat kokoavat yhteen toimintayksikössä olevat arviointimateriaalit. 12.12.2011 toteutuneessa kehittämistapaamisessa käytiin keskustelua erilaisten arviointimenetelmien käytöstä. Sosiaalityöntekijät totesivat, että erilaisten arviointimenetelmien käyttö on ollut viime aikoina vähäisempää, eikä kaikilla työntekijöillä ollut tietoa menetelmistä. Sosiaalityöntekijät nostivat esiin, että vielä pari vuotta sitten menetelmien käyttöä oli enemmän. Tällä hetkellä sosiaalityöntekijät arvioivat, että kiire estää suunnittelemasta asiakastapaamisia etukäteen tai pohtimaan sitä millaisia työ- ja arviointimenetelmiä tapaamisissa voisi käyttää vaikka työntekijöiden tietoisuudessa onkin, että erilaisista menetelmistä ja työvälineistä voisi olla hyötyä tapaamisissa. Koivukylän työryhmässä on koettu hyödyllisenä tarkastella erilaisia menetelmiä, koska usealla työntekijällä oli tunne, että käytössä on aina tietyt menetelmät ja niihin ikään kuin jumiutuu. Koivukylän toimintayksikössä on ollut ohjekansio, johon on taltioitu ohjeita asiakastyön prosessin hallintaan. Ohjekansio kaipasi kuitenkin päivittämistä ja täydentämistä. Ohjekansion päivittäminen Koivukylän yksikössä jatkuu kevään 2012 aikana.

Koivukylän toimintayksikössä on päädytty systemaattisesti keräämään tietoa lapsen läheisverkostosta sekä selvittämään lapsen päivärytmiä. Työvälineenä käytetään verkostokarttaa ja päivän kelloa. Asiakkaan täyttämät erilaiset lomakkeet ja kyselyt arkistoidaan asianmukaisesti asiakaskansioon. Lisäksi Koivukylän lastensuojelun avohuollon toimintayksikössä on käytössä perustietolomake jonka avulla on kerätty tärkeitä alkutietoja lapseen ja perheeseen liittyen. Perustietolomake on selkiyttänyt tärkeiden tietojen koontia lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheessa. Toimintayksiköissä on kehitelty käyttökelpoisia ohjeita ja tehty erilaisia linjauksia työprosesseihin liittyen. Nämä linjaukset ja ohjeet ovat olleet siirrettävissä toimintayksiköstä toiseen. Tikkurilan toimintayksikössä päätettiin ottaa perustietolomake käyttöön marraskuun 2011 alussa. (kaavio 3)

Ohje nro 3. "Perustietolomake"

#### PERUSTIETOLOMAKE

##### 1. LAPSEN JA PERHEEN HENKILÖTIEDOT

Lapsen nimi:  
Henkilötunnus  
Osoite  
Puhelin  
Sähköposti

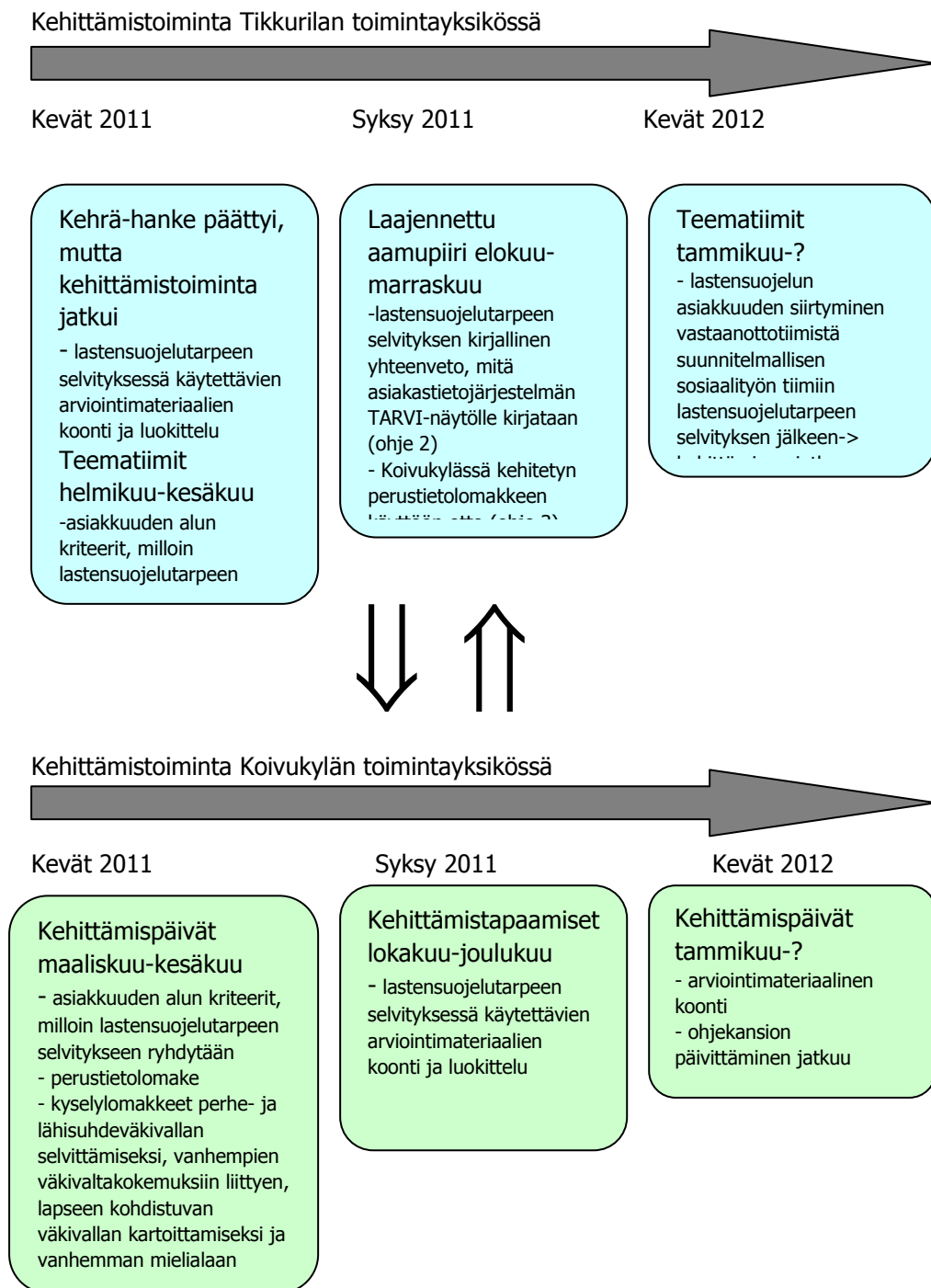
Äidin nimi:  
Henkilötunnus  
Osoite, jos eri kuin lapsen  
Puhelin  
Sähköposti

<p>Isän nimi:  Henkilötunnus  Osoite, jos eri kuin lapsen/muun perheen  Puhelin  Sähköposti  Sisarukset (kirjaa sisaruksista samat tiedot kuin edellä):</p>
<p>2. MUUT LAPSELLE LÄHEISET JA TÄRKEÄT IHMISET</p> <p>1. Nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin, sähköposti)</p> <p>2. Rooli tai suhde lapseen ( esim. onko kyseessä sukulainen, kummi, ystävä, leikkikaveri, leikkikaverin tai ystävän vanhempi jne.)</p> <p>3. Voiko häneen tarvittaessa lapsen asiassa olla yhteydessä?</p>
<p>3. PERHEEN TOIMEENTULO JA LAPSEN ASUINOLOSUhteet</p> <p>1. Vanhempien ammatti</p> <p>2. Vanhempien nykyinen työpaikka ja työtehtävät, opiskelu, äitiysloma, työtömyys tai muu tekeminen.</p> <p>3. Mistä perhe saa toimeentulonsa (palkkatyö vai joku muu)?</p> <p>4. Lapsen ja perheen nykyiset asuinolosuhteet.</p>
<p>4. LAPSEN PÄIVÄHOITO/KOULUTIEDOT SEKÄ PERHEEN KÄYTTÄMÄT MUUT PALVELUT</p> <p>Mahdollisesta yhteistyöstä sovimme aina lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa.</p> <p>1. Lapsen nykyinen päivähoitopaikka/koulu sekä luokka/ryhmä ?</p> <p>2. Nykyisen päivähoitopaikan/koulun yhteyshenkilö ja yhteystiedot?</p> <p>3. Lapsen käyttämät muut palvelut (esim. lastenhoitopalvelut, perheneuvola, terapia) Kirjaa palvelun saamisen ajankohta ja tarpeelliset yhteystiedot.</p> <p>4. Vanhemman käyttämät muut palvelut (esim. perheneuvola, A-klinikka, terapia, oma-apuryhmä) Kirjaa palvelun saamisen ajankohta ja tarpeelliset yhteystiedot.</p>
<p>5. LAPSEN JA PERHEENJÄSENTEN FYYSINEN JA PSYKKINEN TERVEYDENTILA</p> <p>1. Onko lapsella jokin fyysinen tai psyykinen sairaus tai jokin muu terveydellinen haitta? Kerro siitä mielestäsi tarpeelliset tiedot.</p> <p>2. Lapsen terveydenhoito-tahojen yhteystiedot?</p> <p>3. Onko vanhemmilla jokin fyysinen tai psyykinen sairaus tai jokin muu terveydellinen haitta? Kerro siitä mielestäsi tarpeelliset tiedot.</p>
<p>6. MITÄ MUUTA HALUAT KERTOA LAPSESTASI, ITSESTÄSI TAI PERHEENNE TILANTEESTA?</p>

Kaavio 3: Ohje perustietolomake

Olen koonnut kehittämistoiminnan merkittävimmät tapahtumat oheiseen kaavioon, josta havainnollistuu se, että kehittämistoiminta jatkuu uusien kehittämisideoiden

pohjalta. Uusia kehittämisideoita syntyy, kun arjen työstä innostuneet pohtivat vuorovaikutuksessa käytännön toimintaa (kaavio 4).



Kaavio 4: Kehittämistoiminnan konkretia

Kehittämistoiminnan aikana Tikkurilan ja Koivukylän toimintayksiköissä aikaisemmin hyviksi koettuja toimintamalleja ja käytäntöjä on siirretty puolin ja toisin

työntekijöiden tietoisuuteen. Samanaikaisesti kummassakin toimintayksikössä on pohdittu erilaisia kehittämiskohtia ja tätä kautta kehitelty uusia toimintamalleja arjen työtä helpottamaan ja lisäämään työprosessin hallintaa. Koivukylän toimintayksikössä kehitettiin kevään 2011 aikana perustietolomake, joka otettiin käyttöön Tikkurilan toimintayksikössä marraskuussa 2011. Tikkurilan toimintayksikössä kevään 2011 aikana kootut ja luokitellut arviointimateriaalit siirrettiin Koivukylän toimintayksikköön syksyn 2011 aikana ja asian työstäminen jatkuu kevään 2012 aikana.

#### 8. Kehittämistoiminnan arviointia

Kun päätin valita kehittämisteemaksi lastensuojelutarpeen selvityksen prosessin, en arvannut kuinka laajasta aiheesta on kysymys. Lastensuojelutarpeen selvitysprosessia on mahdollista tutkia useasta eri näkökulmasta ja ajoittain rajaaminen on tuottanut haastetta. Oma asemani työyhteisön jäsenenä ja kehittämistoiminnan yhtenä koordinoijana on ollut mielenkiintoinen. On tullut näkyväksi se kuinka paljon kehittämistoimintaa on tapahtunut ja tapahtuu edelleen ns. epävirallisesti ja ei-koordinoidusti arjen työn lomassa erilaisissa pienissä työyhteisökokouksissa ja tiimitapaamisissa. Vantaan toimintayksiköissä kehittämistoimintaa tapahtuu itsenäisesti, mutta tulosten ja kehittämisideoiden levittäminen eri toimintayksiköiden välillä jää edelleen vähäiseksi.

Kehittämishankkeen sisällöllinen toiminta on muuttunut ja kehittynyt kehittämishankkeen aikana. Kehittämistarpeet ovat muuttuneet ajan kuluessa. Alkuperäisen suunnitelman muutoksiin ovat vaikuttaneet lastensuojelun organisaatiossa tapahtuneet muutokset. Elokuussa 2011 Hakunilan ja Tikkurilan lastensuojelun toimintayksiköt yhdistyivät. Samalla tuli muutoksia työnjakoon lastensuojelun toimintakentällä. Lastensuojelun työprosessia vaiheistettiin ja työtä jaettiin vastaanottotiimin ja suunnitelmallisen sosiaalityön tiimin kesken. Tikkurilan toimintayksikön vastaanottotiimissä on suhtauduttu myönteisesti kehittämisteemoihin ja kehittämisasioista on tullut luonteva osa jokaviikkoista yhteistyötä. Kehittämisteemat toimintayksiköissä ovat nousseet esiin arkipäivän haasteista ja tarpeista.

Tikkurilan ja Hakunilan toimintayksiköiden yhdentyminen elokuussa 2011 ja tiimien eriytyminen vastaanottotiimiin ja suunnitelmallisen sosiaalityön tiimiin on tuonut mukanaan sen, että kehittämistoiminta on osittain tapahtunut tiimikohtaisesti ja osittain koko työryhmän kesken, kun se ennen organisaatiomuutosta tapahtui koko työryhmän kesken. Kehittämisteemoista osa on sellaisia luonteeltaan, etteivät ne kosketa vastaanottotiimiä ja toisaalta vastaanottotiimin kehittämisteemat eivät ole



koskettaneet suunnitelmallisen sosiaalityön tiimiä, koska eri tiimeissä tehtävän työn sisällöt poikkeavat toisistaan.

Kehittämistoiminta Koivukylän lastensuojelun avopalveluiden vastaanottotiimissä on sujunut pääsääntöisesti hyvin. Keväällä 2011 henkilökunnan vaihtumisesta johtuen kehittämistoiminta hankaloitui. Koivukylässä vastaanottoryhmyöskentelyn muuttuessa vastaanottotiimiksi sekä työn sisällön tarkastelu ja muuttaminen enemmän päiväystyöluonteisesta työstä lastensuojelun asiakkuuden alkuun keskittyväksi arviointityöksi haastoi vastaanottotiimin työntekijä tarkastelemaan työprosesseja ja niiden sisältöä. Maaliskuusta 2011 alkaen kehittämistoiminta vakiintui vastaanottotiimissä kuukausittain tapahtuvaksi yhteiseksi toiminnaksi ns. Kehittämispäivillä.

Kehittämistoiminnan tavoitteena oli käytännön ongelmien kuvaaminen ja välittäminen laajempaan keskusteluun. Kehittämistoiminnan ideat ovat saaneet alkunsa nimenomaan käytännössä kohdatuista ongelmista ja siitä ettei selkeitä ja yhdenmukaisia käytäntöjä oltu sovittu. Kehittämishankkeen aikana on kiitettävästi onnistuttu nostamaan esiin epäkohtia ja keskustelemaan parannusehdotuksista. Samalla on luotu ohjeita, jotka toimivat työtä ohjaavina elementteinä. Ohjeiden luominen on mahdollistunut työntekijöiden vuoropuhelun ja yhteistoiminnan kautta.

Kehittämistoiminnan aikana pohdittiin lastensuojelutarpeen selvityksen eri vaiheita. Kehittämistoiminnan aikana on tullut näkyväksi, että lastensuojelutarpeen selvitys etenee usein kaavamaisesti käynnistyen lastensuojeluilmoituksen sisällön arvioinnilla ja päätöksellä siitä mikä lastensuojeluilmoitus johtaa selvitykseen ja mikä ei. Lastensuojelutarpeen selvityksen aikana tavataan lasta ja huoltajia ja yhdessä heidän kanssaan laaditaan kuvaus lapsen sen hetkisestä elämäntilanteesta ja vanhempien kyvystä vastata lapsen tarpeisiin. Selvityksen aikana kartoitetaan lapsen ja perheen verkostoa ja ollaan tarvittaessa yhteydessä muihin lasta hoitaviin viranomaistahoihin heidän näkemyksensä esille tuomiseksi. Lasta koskevien huolien näkyväksi tekemisen ohella nostetaan esiin myös perheen voimavaroja ja lasta arjessa tukevia asioita.

Kehittämistoiminnan tavoitteena oli selvittää millaisia työ- ja arviointimenetelmiä on käytössä lastensuojelutarpeen selvitystä tehdessä. Tikkurilan työryhmässä oli aloitettu jo Kehrä-kehittämishankkeen aikana työ- ja arviointimenetelmien tarkastelu ja niiden koontia ja luokittelua jatkettiin kehittämishankkeen aikana. Niistä on nyt olemassa selkeä valikko työntekijöiden käyttöön. Työ- ja arviointimenetelmät on koottu ohjekansioon, mistä niitä on helppo ottaa käyttöön.

Tavoitteena oli myös keskustella siitä millaisia lastensuojelutarpeen selvityksen hyviä käytäntöjä on olemassa Vantaalla ja millaisia uusia käytäntöjä voidaan luoda. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että Helsingissä aikaisemmin kehitelty Tilannearviomalli on koettu Vantaan lastensuojelussa varsin toimivaksi työskentelytavaksi lastensuojelutarpeen selvitystä tehtäessä. Opinnäytetyön raportin Kehittämishankkeen toteutus-kohdassa olen tehnyt näkyväksi kehittämishankkeen aikana luotuja uusia ohjeita jotka voidaan nähdä uusina hyvinä käytöntöinä.

Kehittämistoimintaa helpottaa, jos työntekijät pysyvät samoina. Työntekijöiden vaihtuvuus on ajoittain hankaloittanut ja hidastanut kehittämisteemojen työstämistä. Arkipäivän kiire asiakastyön saralla on myös aiheuttanut kehittämispalavereiden siirtämistä ja näin ollen kehittämisteemojen työstämisen siirtymistä. Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin todeta, että kehittämistoiminta Vantaan lastensuojelussa on ollut vilkasta ja itseohjautuvaa. Kehittämisteemat toimintayksiköissä ovat olleet samantyyppisiä ja liittyneet asiakkuuden alkuun, lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen ja prosessissa kohdattuihin haasteisiin. Lisäksi on etsitty ja kehitelty yhdessä työtä helpottavia käytäntöjä. Kehittämisasioiden ympärillä on ollut paljon työstään innostuneita ja kehittämisestä kiinnostuneita henkilöitä. Kehittämisestä on tullut luonteva osa arjen työtä ja kehittämistä tapahtuu ikään kuin suunnittelematta ja spontaanisti, myös tiedostamatta. Kehittäjäsosiaalityöntekijöillä ja tiimien johtavilla sosiaalityöntekijöillä on ollut merkittävä rooli kehittämisasioiden eteenpäin viemisessä. Myös toimintayksikköjen ja vastaanottotiimien välinen yhteistyö on lisääntynyt. Työskentelyprosesseja ja tiimien toimintaa on yhdenmukaistettu, vaikka toimintayksikkökohtaisia eroja edelleen on johtuen erilaisista tiimirakenteista ja työntekijämääristä.

## 9. Pohdinta

Yhteiskunta muuttuu, lasten ja perheiden tarpeet muuttuvat. Siksi myös lastensuojelua tulee koko ajan kehittää. Käsillä oleva kehittämistoiminnan kohde eli lastensuojelutarpeen selvitys ja tämä raportti ovat vain minimaalinen osa laajaa lastensuojelun kenttää. Tämän kehittämistoiminnan tuloksia on kuitenkin mahdollista hyödyntää myös Vantaata laajemmin. Kehittämistoiminnan kautta laaditut ohjeistukset ovat yleisluontoisia ja niitä voidaan soveltaen käyttää myös muissa kunnissa.

Sirkka Rousu on pitämässään Lastensuojelija-blogissaan nostanut esiin useita tärkeitä seikkoja joista kaksi ovat erityisen tärkeitä käsittelemäni aiheen kannalta. Rousu kirjoittaa, että lastensuojeluilmoitusten määrät ovat kasvaneet keskimäärin 10 % vuodesta 2009. Vuoden 2008 lastensuojelulain tavoitteena olikin selvittää lapsen ja

perheen tuen tarve mahdollisimman varhain. Ilmoituksista noin puolet oli sellaisia, joissa lapsen tilanteesta tehtiin lastensuojelutarpeen selvitys. Lopuissa tilanteissa ilmoitukset eivät johtaneet selvitykseen sillä lapsesta oli selvitys jo käynnissä, selvitys oli juuri tehty tai lapsi on jo lastensuojelun asiakkaana. Toinen tärkeä seikka on, että lastensuojelun tuen tarpeen selvittämisen jälkeen lastensuojelun asiakkuus päättyi n. 40%:ssa. Tämä kertoo siitä, että selvitys on tehty räätälöidysti kunkin lapsen ja perheen tarpeiden mukaan. Näin ollen voidaan tulkita myös, että selvityksen yhteydessä lapselle ja perheelle järjestetään heidän mahdollisesti tarvitsemiaan muita tukitoimia. Näin lapsen ja perheen ei ole tarve jatkaa lastensuojelun asiakkaana. (Rousu 2011.)

Lastensuojelupalveluiden laatuun on kiinnitetty aikaisempaa enemmän huomiota. Laki asettaa monensuuntaisia haasteita myös lastensuojelupalvelujen laadulle. Laissa säädetään melko yksityiskohtaisesti muun muassa kunnan lastensuojelutyön menetelmistä ja työprosesseista. Uuden lastensuojelulain tavoitteena on turvata, että lapsen ja hänen perheensä ongelmat havaitaan ja niihin puututaan entistä varhaisemmin ja että lapsi ja hänen perheensä saavat tarvitsemansa tuen ja palvelut oikea-aikaisesti. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on lain mukaan ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (Holma 2009: 10). Näkemykseni mukaan perusteellisesti tehty lastensuojelutarpeen selvitys lisää lastensuojelun laatua ja työskentelyn systemaattisuutta sekä asiakkaiden tasavertaista asemaa. Kun asiakkuuden alkuun kiinnitetään erityistä huomiota, helpottaa se jatkossakin suunnitelmallisen ja asiakaslähtöisen työskentelyn toteutumisen. Parhaimmillaan lastensuojelutarpeen selvitys on riittävä interventio, kun se on tehty perusteellisesti. Tällöin lapsen etu toteutuu mitä parhaiten. Mielestäni Vantaan lastensuojelun toimintayksiköissä kehitetyt erilaiset toimintamallit ja käytännöt edesauttavat perusteellisen ja lapsen etua noudattelevan lastensuojelutarpeen selvityksen teon. Lapsen tilanteen perusteellisella selvityksellä saadaan tehokkaammin seulottua ne lapset jotka hyötyvät ja tarvitsevat lastensuojelun avohuollon tukitoimia ja toisaalta ne lapset jotka eivät kuulu lastensuojeluun voidaan ohjata ensisijaisesti kunnan peruspalveluiden tai muiden kuin lastensuojelun tukitoimien piiriin.

Lastensuojelun toiminnoissa on viime vuosina korostunut tehokkuusajattelu, mutta myös palveluiden laatu. Riskinä näen, että lastensuojelutarpeen selvityksen prosessista tulee liian strukturoitu ja kaavamainen jolloin luovuus työskentelyssä unohtuu. Tulevaisuuden haasteina näen myös lasten ja perheiden monimuotoistuvat ongelmat sekä ylisukupolviset lastensuojelun asiakkuudet.

Koska työyhteisössämme ollaan kiinnostuneita oman työn kehittämisestä, olen koonnut muutaman jatkokehittämidean ja tutkimusaiheen jotka nousivat tämän opinnäytetyöprosessin aikana esiin jatkotyöstämistä varten. Ilman asiakkaita ja

asiakkaiden arvokkaita näkemyksiä sosiaalityön ja lastensuojelun tekeminen ja kehittäminen on mahdotonta. Näen erittäin tärkeänä selvittää asiakkaiden näkemyksiä ja kokemuksia lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä ja prosessista. Asiakkaiden näkemykset siitä millä tavalla heidät on otettu mukaan ja huomioitu työskentelyssä, millä tavalla lapsi on huomioitu ja ovatko asiakkaat saaneet riittävästi tietoa ja mahdollisuuksia vaikuttaa prosessin etenemiseen.

Koska vastaanottotiimityöskentely on aloitettu osaltaan vastaamaan paineisiin jotka liittyvät lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisen lakisäätöihin määräaikoihin, näen tärkeänä selvittää onko tällä työskentelymallilla pystytty lyhentämään käsittelyaikoja ja mitä muita hyötyjä vastaanottotiimityöskentely on tuottanut. Myös siihen miten siirtymävaihe asiakkuuden siirtymisestä vastaanottotiimistä suunnitelmallisen sosiaalityön tiimiin toteutuu jouhevasti ja asiakasystävällisesti..

Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa on hyödynnetty myös muiden viranomaisten asiantuntemusta. Varsinkin A-klinikan kanssa on tehty yhteistyötä Jällivaaran mallin mukaisen työskentelyprosessin keinoin. Myös Nuorisoasema ja Perheneuvola ovat toimineet yhteistyökumppaneina lastensuojelutarpeen selvitystä tehtäessä. Jatkossa olisi tärkeää selvittää millaisia etuja tällaisessa yhteistyössä on, mikä on toimivaa ja mitä kehitettävää yhteisissä toiminnoissa on.

Kehittämishankkeen aikana on tullut esiin sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien koulutustarve lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen liittyen.

## Lähteet

Cande Marika 2006: Verkostomenetelmät lapsen eduksi - loppuraportti

[http://groups.stakes.fi/NR/rdonlyres/CE73360A-4546-4217-969A-](http://groups.stakes.fi/NR/rdonlyres/CE73360A-4546-4217-969A-8330202021D6/0/Kymenlaaksonverkostokonsulttitoiminnanloppuraportti.rtf)

[8330202021D6/0/Kymenlaaksonverkostokonsulttitoiminnanloppuraportti.rtf](http://groups.stakes.fi/NR/rdonlyres/CE73360A-4546-4217-969A-8330202021D6/0/Kymenlaaksonverkostokonsulttitoiminnanloppuraportti.rtf)

Engeström Yrjö 2002: Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita. 3. painos. Hallinnon kehittämiskeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Ervast Sari-Anne ja Tulensalo Hanna 2006: Sosiaalityötä lapsen kanssa - Kokemuksia lapsikeskeisen tilannearvion kehittämisestä. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja 8/2006. Yliopistopaino.

Forsman Sinikka 2010: sosiaalityöntekijän jaksaminen ja jatkaminen lastensuojelussa - Henkilökohtaisen ja muodollisen uran rajapinnoilla. Työsuojelurahasto. Tampereen yliopisto

<http://tampub.uta.fi/tup/978-951-44-8155-0.pdf>

Heikkinen Hannu L. T. 2007. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 2. tarkistettu painos. Heikkinen Hannu L. T., Esa Rovio ja Leena Syrjälä toim. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Heikkinen Hannu L.T 2010: Toimintatutkimus - toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Aaltola Juhani ja Valli Raine toim. Juva: WS Bookwell Oy.

Heino Tarja, Kuoppala Tuula ja Säkkinen Salla 2006: Paras ja lastensuojelu - Parasta lastensuojeluun. Sosiaaliturva 18/2006.

[http://www.sosiaalitieto.fi/mp/db/file\\_library/x/IMG/32853/file/Paras-lastensuojelu18-06.pdf](http://www.sosiaalitieto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/32853/file/Paras-lastensuojelu18-06.pdf)

Heino Tarja 2009: Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy Marjatta (toim.) 2009: Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino.

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3e955ab5-14e4-4478-8b72-cfa482210151>

Holma Tupu 2009: LapsiARVI-kriteerit - perusvaatimukset lastensuojelupalveluiden laadulle. Opas laadun arviointiin ja kehittämiseen. 1. painos. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Helsinki: Suomen kuntaliitto.  
[www.kunnat.net/kirjakauppa](http://www.kunnat.net/kirjakauppa)

Hyvä käytäntö - Hyvän käytännön tunnuspiirteet.  
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/hyvatkaytannot/lahtokohtia/tunnuspiirteet/>

Hyvä käytäntö - Kysymyssarja tunnistamiseen.  
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/hyvakaytanto/prosessi/tunnistamistyokaluja/kysymykset/>

Kananoja Aulikki ja Penttimäki Anni 1977: Yksilökohtainen sosiaalityö. Teoria ja käytäntö. Porvoo: Wsoy.

Kananoja Aulikki ja Turunen Merja-Maaria 1996: Tähän suuntaan lastensuojelu! Stakesin Aiheita. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakesin monistamo

Karvinen-Niinikoski 2009: Postmoderni sosiaalityö. Teoksessa Sosiaalityö ja teoria. Mäntysaari Mikko, Pohjola Anneli ja Pösö Tarja (toim.). Juva: PS-kustannus WS Bookwell Oy.

Kehittävän työntutkimuksen metodologia.  
<http://www.muutoslaboratorio.fi/content.php?document=150> Viitattu 7.3.2011

Kehrä - Lastensuojelun kehittämisverkosto pääkaupunkiseudulla.  
[http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/kehra\\_lastensuojeluverkosto/](http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/kehra_lastensuojeluverkosto/)  
 Viitattu 7.1.2011

Korhonen Satu, Julkunen Ilse, Karjalainen Pekka, Muuri Anu ja Seppänen-Järvelä Riitta 2007: Arviointi ja hyvät käytännöt sosiaalipalveluissa. Asiantuntijoiden pohdintoja tukevasta. Stakesin raportteja 16/2007. Helsinki: Valopaino Oy.  
<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R16-2007-VERKKO.pdf>

Kärki Jarmo 2007: Asiakaskohtaisen sosiaalityön luokitukset. Sosiaalityöntekijän asiakaskohtainen toimintoluokitus ja asiakaskohtaisen sosiaalityön kohdeluokitus versiot 1.0. Stakes. Ohjeita ja luokituksia 2007:2. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino

Oy. <http://sty.stakes.fi/NR/rdonlyres/B2332DEE-8632-4B32-8148C1F4431ABD62/16295/Asiakaskohtaisensosiaality%C3%B6nluokituksetteos.pdf>

Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelutarpeenselvitys.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelutarpeenselvitys/> Viitattu 9.9.2011

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Muukkonen Tiina ja Tulensalo Hanna 2004: Kohtaavaa lastensuojelua.

Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2004:1.

[http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/38507c804a176e1e9490fc3d8d1d4668/01\\_lastensuojelua.pdf?MOD=AJPERES](http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/38507c804a176e1e9490fc3d8d1d4668/01_lastensuojelua.pdf?MOD=AJPERES)

Muukkonen Tiina 2008 (toim.): Suunnitelmallinen sosiaalityö lapsen kanssa.

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro 17/2008. Yliopistopaino.

Möller Sointu 2005: Lastensuojelun asiakasarviointi kaipaa selkiyttämistä.

Sosiaaliturva 19/2005:6-7.

[http://www.sosiaalitieto.fi/mb/db/file\\_library/x/IMG/31994/file/Moller19-05.pdf](http://www.sosiaalitieto.fi/mb/db/file_library/x/IMG/31994/file/Moller19-05.pdf)

Viitattu 9.8.2011

Niskala Asta 2008: Salatusta suhteesta kahden kimppaan - Analyysi sosiaalityön prosessin rakentumisesta. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Rovaniemi.

[http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/66748/Asta\\_Niskala\\_v%C3%A4it%C3%B6skirja.pdf?sequence=1](http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/66748/Asta_Niskala_v%C3%A4it%C3%B6skirja.pdf?sequence=1)

Oranen Mikko 2006: Tutkimista ja tunnustelua - Lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämissuuntia.

<http://www.sosiaaliportti.fi/File/a79d1456-1e50-4116-8815-96c6e88f21fd/Alkuarviointi%20Loppuraportti.pdf>

Paasivirta Annukka, Alhovuori Katariina, Fager-Pintilä Katri ja Nilsson Martina: Muutosta lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen - tehokas arviointi ja nopea puuttuminen keinoina vastaanottoryhmässä.

[http://www.talentia.fi/files/5079\\_A7.1.Muutostalastensuojelun....doc](http://www.talentia.fi/files/5079_A7.1.Muutostalastensuojelun....doc) Viitattu 11.8.2011

Paasivirta Annukka 2008: Vastaanottoryhmä-kokeilu Korso-Koivukylän lastensuojelun avopalveluissa. Vastaanottoryhmä-raportti.

[http://www.vantaa.fi/i\\_liitetiedosto.asp?path=1;220;4720;4743;75601;85392](http://www.vantaa.fi/i_liitetiedosto.asp?path=1;220;4720;4743;75601;85392)  
Viitattu 11.8.2011

Payne Malcolm 2005: Moder Social work theory. 3. painos. Basingstoke. Palgrave Macmillan.

Puonti Anna-Maija, Saarnio Tuula ja Hujala Anne (toim.) 2004: Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Rostila Ilmari 2001: Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Rousu Sirkka 2011: Lastensuojelun kehittyminen näkyy hienoisesti tilastoissa ja tutkimuksissa.

<http://lastensuojelija.blogspot.com/search?updated-min=2011-01-01T00:00:00-08:00&updated-max=2012-01-01T00:00:00-08:00&max-results=24> Viitattu 1.2.2012

Räty Tapio 2007: Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita Prima Oy.

Seikkula Jaakko ja Arnkil Tom Erik 2009: Dialoginen verkostotyö. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Esa Print Oy.

Silfverberg, Paul 2004: Projektiopas.

<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=32636>

Sosweb. Sosiaalityön työmenetelmät. Tilannearvio

<http://www.valt.helsinki.fi/yhpo/sosweb/sivut/tekstiversiot/tilannearvio.htm>  
Viitattu 6.1.2011

Syvänen, Sirpa: Yhteistoiminnallinen kehittäminen edistää työhyvinvointia, parantaa palvelujen laatua ja lisää tuloksellisuutta.



[http://www.keva.fi/Table\\_pict/cid3/Info\\_txt/id4247/Syvanen.pdf](http://www.keva.fi/Table_pict/cid3/Info_txt/id4247/Syvanen.pdf) Viitattu 6.1.2011

Taskinen Sirpa ja Kangasniemi Eeva 2006: Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:25. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

<http://pre20090115.stm.fi/hl1147768355553/passthru.pdf> Viitattu 4.8.2011

Taskinen Sirpa 2010: Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Toikko Timo 2005: Sosiaalityön ideat. Johdatus sosiaalityön historiaan. Vastapaino. Tampere: Gummerus kirjapaino Oy.

Toikko Timo 2011: Sosiaalityön amerikkalainen oppi. Yhdysvaltalaisen caseworkin kehitys ja sen yhteys suomalaiseen tapauskohtaiseen sosiaalityöhön. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 1. Seinäjoki.

Toikko Timo ja Rantanen Teemu 2009: Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Valvira - Sosiaalihuolto - Ohjauskirjeet - Lastensuojelun määräaikojen noudattaminen.

[http://www.valvira.fi/files/Lastensuojelun\\_määräaikojen\\_noudattaminen\\_17062010.pdf](http://www.valvira.fi/files/Lastensuojelun_määräaikojen_noudattaminen_17062010.pdf) Viitattu 13.9.2011

Vilkka Hanna 2005: Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Liitteet

Liite 1

Lastensuojelutarpeen selvitys - ohjekansio

1. VALTAKUNNALLINEN  
LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYSMALLI +  
YLEISIÄ OHJEITA

2. TILANNEARVIO PÄIHDEPERHEISSÄ -  
JÄLLIVAARANMALLI

3. KOKONAISTILANTEEN KARTOITUS JA  
ARVIOINTI

4. ARJEN SUJUMINEN

5. PERHE JA LÄHEISET

6. VANHEMMUUS

7. ITSEARVIOINTI JA VOIMAVARAT

8. TUNTEET

9. PÄIHTEET JA VÄKIVALTA